

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

***”Det innebär inte bara att få ett barn,
utan det innebär så mycket mer”***

En kvalitativ studie om familjehems och släktinghems upplevelser av
socialtjänstens stöd

SQ4562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp
Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits
Kandidatnivå
Höstterminen 2014
Författare: Darja Lukenda och Sofia Slottner Seholm
Handledare: Emma Sorbring

Abstract

Titel *”Det innebär inte bara att få ett barn, utan det innebär så mycket mer”* - Familjehems och släktinghems upplevelser av socialtjänstens stöd

Författare Darja Lukenda och Sofia Slottner Seholm

Nyckelord Familjehem, släktinghem, stöd, socialtjänst, makt.

Uppsatsens syfte var att undersöka hur familjehems- och släktinghemsföräldrar upplevde stödet från socialtjänsten. Skillnader i stödet mellan familjehem och släktinghem undersöktes också samt hur stödet påverkades av socialtjänstens stöd- och maktfunktion. Definitionen av stöd hölls medvetet bred för att möjliggöra för informanterna att uttrycka sig på ett fritt sätt. Kvalitativa intervjuer genomfördes med åtta informanter från tre släktinghem och fyra familjehem. Resultaten indikerade att informanterna behövde mer stöd på flera områden, exempelvis mer information, handledning/utbildning, avlastning och stöd i kontakten med de placerade barnens biologiska föräldrar. Kontakten med de biologiska föräldrarna var ett centralt område där många informanter efterfrågade större krav på de biologiska föräldrarna samt mer bestämmanderätt i frågor rörande de placerade barnen. En skillnad mellan familjehemmen och släktinghemmen var att släktinghemmen var mer missnöjda med stödet och uttryckte i vissa fall att barnens bästa inte värnades om. Stödet kunde påverkas positivt och negativt av att socialtjänsten hade en stöd- och maktfunktion. Socialtjänstens makt kunde möjliggöra för familjehemmen och släktinghemmen att få sin vilja igenom gentemot de biologiska föräldrarna, samtidigt som socialtjänstens makt också kunde göra att informanterna inte vågade be om stöd.

Innehållsförteckning

1	Inledning	2
1.1	Syfte och frågeställningar	2
2	Centrala begrepp	3
3	Bakgrund	4
4	Tidigare forskning	5
4.1	Familjehem och släktinghem	6
4.2	Stödets utformning	6
4.2.1	<i>Information</i>	7
4.2.2	<i>Utbildning</i>	7
4.2.3	<i>Stöttning av andra familjehem</i>	7
4.2.4	<i>Socialsekreterarens stöd</i>	7
4.2.5	<i>Kontakten med de biologiska föräldrarna</i>	8
4.2.6	<i>De familjehemsplacerade barnen</i>	9
4.2.7	<i>Avlastning</i>	9
5	Teoretiska perspektiv	9
5.1	Samverkan	9
5.1.1	<i>Definition av samverkan</i>	10
5.1.2	<i>Gränsöverskridande team</i>	10
5.1.3	<i>Hindrande och främjande faktorer</i>	11
5.2	Makt och hjälp	11
5.2.1	<i>Hjälp eller skada?</i>	11
5.2.2	<i>Klient - hjälpare</i>	12
5.2.3	<i>Att bli ett "fall"</i>	12
6	Metod	12
6.1	Metodval	12
6.2	Förförståelse	13
6.3	Litteratursökning	13
6.4	Urval	13
6.5	Informanterna	14
6.6	Tillvägagångssätt	15
6.7	Analysmetod	16
6.8	Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet	16
6.9	Ansvarsfördelning	17
6.10	Etiska överväganden	18
6.10.1	<i>Forskningsetiska principer</i>	19
7	Resultat och analys	20

7.1	Information.....	20
7.1.1	<i>Information om uppdraget</i>	21
7.1.2	<i>Information om barnen</i>	22
7.2	Utbildning och handledning.....	24
7.3	Socialsekreterare.....	26
7.4	Kontakten med de biologiska föräldrarna.....	29
7.4.1	<i>Umgänge</i>	29
7.4.2	<i>Bestämmanderätt</i>	31
7.4.3	<i>Krav</i>	33
7.5	De placerade barnen.....	35
7.6	Avlastning.....	38
8	Slutdiskussion	39
8.1	Vidare forskning.....	44
9	Källförteckning	45
10	Bilagor	48
10.1	Bilaga 1, Informationsbrev.....	48
10.2	Bilaga 2, Intervjuguide.....	49
10.3	Bilaga 3, Övergripande intervjuguide.....	52

Förord

Författandet av kandidatuppsatsen är en process som kräver engagemang och tålamod. En stor hjälp för oss har varit de människor som på olika sätt har medverkat och stöttat oss.

Under arbetet har vi fått vägledning och inspiration av vår handledare Emma Sorbring. Tack för dina idéer och synpunkter! De har varit värdefulla.

Vi vill också rikta ett stort tack till socialsekreterarna som hjälpte oss att hitta informanter i uppstarten av uppsatsarbetet. Tack för att ni tog er tid för oss!

Till alla som medverkande och så generöst delade med sig av sina erfarenheter: Tack, vi glömmer det aldrig!

Slutligen vill vi tacka vänner och familj som har stöttat oss och funnits tillhands.

Göteborg, september 2014

Darja Lukenda och Sofia Slottner Seholm

1 Inledning

Barn som av olika skäl inte kan bo tillsammans med sina biologiska föräldrar kan placeras i *familjehem*. De kan placeras i familjehem utan släktanknytning eller i *släktinghem*, där det finns en släktanknytning mellan barn och familjehemsföräldrar. En placering i ett familjehem kan innebära en stor förändring för de inblandade. De placerade barnen är i samhällets vård, vilket innebär att samhället har ett särskilt ansvar för dem. Socialtjänsten har beslutat om placeringen i familjehemmet och familjehemsföräldrarna har därmed fått en viktig roll i det placerade barnets liv. Det är viktigt att samhället ser till att familjehemmet kan ta hand om barnet på bästa sätt, vilket gör att ett gott stöd är av stor betydelse (Wåhlander, 1990). Familjehem har rätt att från socialtjänsten få utbildning, råd och stöd i uppdraget.

I vår efterforskning har vi funnit en mindre mängd svenska studier som undersöker familjehemsföräldrars upplevelser av stödet och vi ser kunskapen gällande familjehemsföräldrars upplevelser av stödet som bristfällig. Då ett gott stöd kan få betydelse för hur väl det fungerar i familjehemmet samt för barnets framtid, är det av vikt att undersöka hur familjehem upplever det stöd de får från socialtjänsten. Familjehemmen tar idag emot barn med en allt svårare problematik och det har blivit svårare att hitta familjehem till de barn som behöver placeras (Höjer, 2012). Med bakgrund av detta är det av vikt att familjehem fortsätter sina uppdrag, vilket vi tror kan möjliggöras av ett gott stöd. Ett gott stöd kan även göra att andra familjer vill ta sig an familjehemsuppdrag, genom att de positiva upplevelserna delas med andra. Därmed är det viktigt för socialtjänsten att ha kunskap om hur familjehem kan uppleva stödet.

Studien är starkt kopplad till socialt arbete, eftersom den ger en inblick i familjehemsföräldrars upplevelser av socialtjänstens stöd. Den belyser även hur socialsekreterare kan agera för att ge ett bra stöd, vilket kan bidra till diskussioner och reflektioner kring stödets utformning. Detta kan leda till att stödet till familjehemmen förbättras.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur familjehemsföräldrar och släktinghemsföräldrar upplever stödet från socialtjänsten i sina uppdrag. Genom att intervjua både familjehem och släktinghem vill vi undersöka om det finns några skillnader i upplevelserna av stödet mellan dessa och i så fall försöka förstå varför dessa skillnader existerar. Vi vill också undersöka om stödet kan påverkas av att socialtjänsten har både en stöttande och en kontrollerande funktion.

- Vilka upplevelser har informanterna av uppdragen, vilket stöd har de erhållit och vilket stöd önskar de att få?
- Finns det skillnader gällande stödet mellan familjehem och släktinghem och hur kan dessa skillnader i så fall förstås?
- Ger informanterna uttryck för att stödet påverkas av att socialtjänsten har både en stödfunktion och en maktfunktion i relation till familjehemmen och släktinghemmen?

2 Centrala begrepp

Ord och begrepp kan förstås på olika sätt av olika människor. För att förtydliga hur några av uppsatsens mest centrala begrepp används följer några definitioner.

Familjehem: “Ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran [...] och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt” (Socialtjänstförordningen (2001:937) 3 kap. 2 §). Det äldre begreppet fosterfamilj används ibland i dagens forskning. Vi har valt att använda begreppet familjehem, då det begreppet används mest idag (Höjer, 2003). För att särskilja de två typerna av familjehem i resultatet används begreppet familjehem där endast för de familjehem som inte har någon släktanknytning till det placerade barnet. I övriga delar av uppsatsen används begreppet familjehem som ett samlingsbegrepp för alla typer av familjehem. Förkortas FH.

Släktinghem: Ett familjehem där barnet är biologisk släkt med familjehemsföräldrarna. Enligt Socialstyrelsen (2013b) ersattes begreppet släktinghem med begreppet nätverkshem år 2004. En familjehemsplacering i ett nätverkshem innebär att barnet placeras hos en anhörig eller annan närstående (Socialstyrelsen, 2013b). I uppsatsen har vi ändå valt att använda begreppet släktinghem, då det tydligare beskriver vilken form av nätverkshem vi har undersökt. Förkortas SH.

Stöd: Stöd är någonting som är till hjälp. I denna studie valdes en vid definition av begreppet stöd, för att under intervjuerna ha en explorativ ansats. Detta valdes för att få reda på vad familjehemmen själva ansåg var ett stöd för dem i uppdraget och för att de inte skulle begränsas av en snävare definition. Stödet kan bland annat vara riktat mot familjehemsföräldrarna, de placerade barnen samt deras biologiska föräldrar.

Familjehemsföräldrar: Föräldrarna i familjehemmet som har ansvar för det placerade barnet.

Släktinghemsföräldrar: Föräldrarna i släktinghemmet som har ansvar för det placerade barnet.

Familjehemsplacerade barn/placerade barn: Ett barn är enligt socialtjänstlagens (2001:453) definition i 1 kap. 2 § varje människa under 18 år. Familjehemsplacerade barn är varje människa under 18 år, som är placerad i familjehem eller släktinghem.

Biologiska föräldrar: Den man och kvinna som genetiskt sett är ett barns föräldrar (Nationalencyklopedin, 2014a). Används främst för att benämna det familjehemsplacerade barnets biologiska föräldrar.

Socialnämnd: Den kommunala nämnd som inom kommunen har ansvar för tillämpningen av och arbetet utifrån socialtjänstlagen (Nationalencyklopedin, 2014b). Socialnämnden har ansvar för att avgöra de ärenden som nämns i socialtjänstlagen (2001:453), men kan delegera vissa av besluten till socialtjänsten (Fahlberg, 2009).

Socialtjänst: Den kommunala verksamhet som arbetar utifrån socialtjänstlagen (Elmér, 2014). För de ärenden som socialnämnden har delegerat beslutsansvar till socialtjänsten har socialtjänsten ansvar för att fatta beslut (Fahlberg, 2009).

Socialsekreterare: Tjänstemän, vanligtvis socionomer, som arbetar på socialtjänsten och handlägger ärenden utifrån socialtjänstlagen (Nationalencyklopedin, 2014c). Kan delas upp i bland annat barnsekreterare och familjehemssekreterare.

Barnsekreterare: Den socialsekreterare som ansvarar för barnet under placeringen.

Familjehemssekreterare: Den socialsekreterare som ansvarar för familjehemmet under placeringen.

Avlastning: Det placerade barnet får under kortare perioder omsorg utanför familjehemmet.

3 Bakgrund

När föräldrar inte själva kan ge sina barn den omsorg de behöver kan barnen placeras i ett familjehem eller ett hem för vård eller boende. I Socialtjänstförordningen (2001:937) 3 kap. 2 § definieras ett familjehem som *“ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran eller vuxna för vård och omvårdnad och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt”*. När ett barn placeras i ett familjehem innebär det att barnet flyttar till en annan familj än den biologiska. Om ett barn ska få vård utanför hemmet ska barnet i första hand placeras i ett familjehem och inte på institution, då en familjehemsplacering anses vara det bästa för de flesta barn. (Fahlberg, 2009; Höjer, 2012). Under 2012 var ungefär 13 700 barn i åldern 0 till 17 år familjehemsplacerade någon gång under året (Socialstyrelsen, 2013b).

Syftet med den gällande lagstiftningen i den offentliga barnvården är att ge barn vård och skydd samt att främja barns gynnsamma utveckling, även om den kräver ingripande i föräldrarnas vårdnadsrätt och vårdnadsansvar (Wåhlander, 1990). Enligt lagstiftningen kan barn placeras utanför hemmet som en frivillig placering enligt Socialtjänstlagen (SoL), eller som en tvångsplacering enligt Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). En frivillig placering enligt SoL blir aktuell om föräldrarna och barnet, om det är över 15 år, samtycker till en familjehemsplacering, medan en tvångsplacering enligt LVU blir aktuell om föräldrarna och barnet, om det är över 15 år, inte samtycker till placering i familjehem och lagens krav i övrigt är uppfyllda. Enligt SoL 6 kap. 1 § är det socialnämndens ansvar att ett barn placeras utanför hemmet när behov finns.

Vid beslut om placering av ett barn ska det som är bäst för barnet vara avgörande, vilket stadgas i SoL 1 kap. 2 § samt LVU 1 §. Vad som är barnets bästa ska bedömas i det enskilda fallet, då det inte finns någon objektiv definition av begreppet. I bedömningen ska det bland annat tas hänsyn till artikel 12 i Barnkonventionen, som innebär att alla barn har rätt att uttrycka sin mening och

att barnets vilja ska beaktas utifrån dess ålder och mognad (prop. 2012/13:10, s. 36-37).

En placering av ett barn bör enligt SoL 6 kap. 1 § utformas så att barnets samhörighet med dess anhöriga och dess ursprungliga hemmiljö underlättas, för att barnet ska ha möjlighet till en bra relation med sina biologiska föräldrar och andra närstående (Fahlberg, 2009; Socialstyrelsen, 2013a). Sedan 1999 ska det vid placering av ett barn, i enlighet med SoL 6 kap. 5 §, *“i första hand övervägas om barnet kan tas emot av någon anhörig eller annan närstående”*. Bedömningen om barnet ska placeras hos en anhörig ska dock alltid göras utifrån vad som är bäst för barnet. Det innebär att barnet ska placeras i ett okänt familjehem om det anses vara det bästa för barnet, även om det finns anhöriga som vill ta emot barnet i sitt hem (Fahlberg, 2009; Prop. 1996/97:124 s. 114; Socialstyrelsen, 2013a). År 2011 var 15% av de familjehemsplacerade barnen placerade i nätverkshem, vilket innefattar placeringar hos släktingar eller andra närstående (Socialstyrelsen, 2013a).

Under en familjehemsplacering har socialnämnden det övergripande vårdansvaret för barnet, medan familjehemsföräldrarna har behandlingsansvaret (Fahlberg, 2009). Eftersom flera personer har ansvar för barnet fattas beslut som rör det familjehemsplacerade barnet inte ensamt av familjehemsföräldrarna, utan också av barnets biologiska föräldrar samt professionella. (Höjer 2003; Rasmusson & Regné, 2013). Efter att barnet har varit placerat i samma familjehem i tre år ska socialnämnden, enligt SoL 6 kap. 8 §, överväga om det finns skäl att göra en vårdnadsöverflyttning, vilket innebär att den juridiska vårdnaden flyttas över till familjehemsföräldrarna (Fahlberg, 2009; Höjer, 2012).

Socialnämnden har enligt SoL 6 kap. 6 c § samt 7a § en skyldighet att ge familjehem utbildning samt råd och stöd i uppdraget. I Socialstyrelsens allmänna råd 6 kap. föreskrivs att socialnämnden bör ge familjehemmen handledning och fortbildning, anpassat efter det specifika uppdraget (SOSFS, 2012:11).

Enligt SoL 3 kap. 5 § samt 5 kap. 1a § ska socialnämnden, när behov finns, samverka med andra organisationer. Reglerna om sekretess gäller dock även under samverkan (Fahlberg, 2009). I Socialstyrelsens föreskrifter finns bestämmelser om att socialnämnden ska samverka med andra organisationer kring skola samt hälso- och sjukvård för det familjehemsplacerade barnet, för att barnet ska få sina behov tillgodosedda (Socialstyrelsen, 2013a).

4 Tidigare forskning

I detta avsnitt behandlas tidigare forskning om stöd till familjehem. Den tidigare forskningen behandlar flera olika typer av stöd som riktas till familjehem och diskuterar vilken effekt dessa olika sorters stöd kan ge. Vi har funnit relativt lite forskning som tar sin utgångspunkt i familjehemsföräldrars upplevelser av stöd och hjälp från socialtjänsten i stort. När vi har sökt efter mer specifika former av stöd, exempelvis stöd genom kontakt med andra familjehem eller stöd i kontakten med de biologiska föräldrarna, har vi funnit mer forskning.

4.1 Familjehem och släktinghem

Familjehem är inte någon homogen grupp. Familjehem kan skilja sig åt gällande hur de blev familjehem, hur de betraktar sin uppgift, hur de betraktar de biologiska föräldrarna etc. Olika familjehem har olika barn placerade hos sig och även olika uppdrag att arbeta efter. De skiljer sig även åt genom att en del familjehem inte har någon släktanknytning till det placerade barnet, medan andra har släktanknytning till barnet (Wåhlander, 1990).

Studier visade att släktinghem ofta inte planerade att bli släktinghem och att de kunde ha blivit det till följd av en krishändelse i släkten (Coakley m.fl., 2007; Wåhlander, 1990). Känslan av plikt eller oförmågan att säga nej kunde vara styrande i släktinghemmens beslut att ta emot barnet. Formaliseringen av omhändertagandet av barnet innebar många gånger inte någon större skillnad i förhållande till barnet (Wåhlander, 1990). Därmed kunde släktinghemmen ha svårt att se sig själva som släktinghem med formella uppdrag och det fanns en risk att familjehemssekreteraren blev en person i periferin. Det kunde leda till att eventuella svårigheter i uppdraget försökte lösas så som familjer i allmänhet gör, utan myndigheters hjälp (Höjer, 2001; Wåhlander, 1990). Då släktinghemmen många gånger inte planerade att bli släktinghem kunde det innebära att de egentligen inte var redo att ta emot ett barn. Socialtjänsten hade en viktig uppgift att ge stöd och utbildning till släktinghemmen för att placeringen skulle bli så bra som möjligt (Coakley m.fl., 2007). Forskning visade att familjehem utan släktanknytning till det placerade barnet i större omfattning uttryckte ett hjälpbehov, jämfört med släktinghemmen. Detta kunde bero på att släktinghemmen hade ett mindre behov av stöd, men även på att släktinghemmen inte såg sig själva som släktinghem med formella uppdrag och därmed inte uttryckte sina behov av hjälp (Wåhlander, 1990).

Familjehem sågs fram till 1970-talet som ersättningshem för de barn som var placerade där och tanken var att familjehemmet skulle likna det biologiska föräldraskapet. Familjehemsföräldrarna sågs som *substitutionsföräldrar* och deras huvudsakliga uppgift var att ge barnet erfarenheter av ett gott hem så att barnet kunde växa upp och bli en god medborgare (Sanchirico & Jablonka, 2000). Synen på familjehem har förändrats och familjehemsföräldrarna ses idag som *kompletterande föräldrar*, då föräldraskapet delas med det placerade barnets biologiska föräldrar. Barnets kontakt med sina biologiska föräldrar anses vara av stor betydelse (Höjer, 2001). Familjehemsuppdraget innefattar därmed, utöver omsorg om barnet, att medverka i barnets kontakt med sina biologiska föräldrar (Hudson & Levasseur, 2002; Höjer, 2001; Höjer, 2003; Rasmusson & Regnér, 2013). Den övergripande inriktningen på placering i familjehem är att arbeta för att barnet ska flytta tillbaka till sina biologiska föräldrar, vilket innebär att det ses som betydelsefullt att barnet har kontakt med sina biologiska föräldrar (Sanchirico & Jablonka, 2000; Wåhlander, 1990). Wåhlander (1990) menar att verkligheten är mångfasetterad och varierande och att en återgång till barnets biologiska föräldrar inte alltid är möjlig.

4.2 Stödets utformning

Enligt Wåhlander (1990) var behovet av stöd störst hos nya familjehem, men utifrån familjehems olikheter menade Wåhlander att stödet bör utformas

individuellt. Ett bra stöd kunde ha flera syften, bland annat att ge barnet eller ungdomen rätt vård, att familjehemmen kvarstannade i familjevården och att omplaceringar av barn och ungdomar kunde minskas (Wåhlander, 1990). Flera studier visade att det var fler av de familjehem som ansåg att de fick tillräckligt stöd som fortsatte sina uppdrag än av de som inte ansåg sig få tillräckligt stöd. För att behålla familjehem var det därmed av stor vikt att ge familjehemmen det stöd de behövde (Brown & Calder, 2000; Hudson & Levasseur, 2002; MacGregor m.fl., 2006; Wåhlander, 1990). Familjehem som var nöjda med stödet delade med sig av sina positiva erfarenheter till andra familjer, vilket kunde göra fler familjer intresserade av att bli familjehem (Wåhlander, 1990).

4.2.1 Information

I Wåhlanders (1990) studie fanns det bland familjehemmen ett stort behov av information innan placeringens början: om det familjehemsplacerade barnet, dess situation och dess föräldrar. Det fanns även önskemål om att få veta vilket stöd som fanns att tillgå (Wåhlander, 1990). Socialtjänstens sekretess om barn som ska placeras i familjehem gjorde att familjehemmen inte kunde få all information om barnet och vad det hade varit med om. Bristen på information kunde göra att familjehemmet hade svårt att förstå barnet, dess behov och dess beteende (Whenan, Oxlad & Lushington, 2009).

4.2.2 Utbildning

Familjehem ansåg att utbildning var en betydelsefull form av stöd (Wåhlander, 1990). Flera studier beskrev att familjehemmen genom utbildning fick möjlighet att utveckla förmågor för att ha barn placerade hos sig. Behovet av utbildning var framför allt stort gällande barn med särskilda behov (Hudson & Levasseur, 2002; MacGregor m.fl., 2006; Whenan m.fl., 2009). Då familjehemsföräldrar som deltog i utbildning mådde bättre än de som inte deltog, ansågs utbildning minska risken för att placeringar avbröts (Whenan m.fl., 2009).

4.2.3 Stöttning av andra familjehem

Studier visade att det var betydelsefullt för familjehem att få stöttning av varandra. Stöttningen kunde vara organiserad på flera sätt, bland annat som lokala stödgrupper, utbildningar och mentorskap (Luke & Sebba, 2013; Wåhlander, 1990). Stöttning från andra familjehem gav något mer än stödet från socialsekreterare, familj och vänner. En orsak till det ansågs vara familjehemmens speciella uppdrag, som kunde vara svårt att sätta sig in i om man inte själv hade liknande erfarenheter. När familjehem träffade varandra upplevde de att de lärde sig av varandra, förstod varandra, fick möjlighet att prata om svårigheter i uppdraget samt fick praktiskt stöd (Luke & Sebba, 2013; MacGregor m.fl., 2006). Det kunde även få negativa följder när familjehem träffade varandra, då mötena riskerade att bli en plats för att skvallra och prata illa om socialsekreterare. Gruppledaren hade därmed en viktig uppgift för att mötena skulle uppfylla sitt syfte (Luke & Sebba, 2013).

4.2.4 Socialsekreterarens stöd

Enligt MacGregor m.fl. (2006) var det känslomässiga stödet från socialsekreteraren viktigt. Flera studier betonade betydelsen av en god relation mellan socialsekreteraren och familjehemmet och att en god relation gjorde att familjehemmet kände sig mer stöttade samt fortsatte uppdraget som familjehem

(Brown & Calder, 2000; MacGregor m.fl., 2006; Rodger, Cummings & Leschied, 2006). Kvaliteten på kontakten ansågs vara viktigare än kvantiteten (Hudson & Levasseur, 2002). Stödet skulle bygga på respekt och erkännande och att familjehemmet fick uppmuntran för det arbete de utförde. Familjehemmen ansåg sig ha en bra insyn i barnets liv och ville därmed att socialsekreteraren lyssnade till familjehemmet, tog hänsyn till deras åsikter samt involverade dem i beslutsprocesser angående barnet (Brown & Calder, 2000; Fisher m.fl., 2000; Hudson & Levasseur, 2002; MacGregor m.fl., 2006; Rodger m.fl., 2006). Vissa familjehem ville även att socialsekreteraren skulle behandla familjehemmen som professionella (Hudson & Levasseur, 2002).

Ett bra stöd från socialsekreteraren kunde innebära att familjehemmen hade en öppen kommunikation med socialsekreteraren, att socialsekreteraren svarade på samtal inom rimlig tid samt att familjehemmen kunde ringa när de behövde, utan att det sågs som att de inte klarade av sitt uppdrag (Brown & Calder, 2000; Hudson & Levasseur, 2002; MacGregor m.fl., 2006). Det var även betydelsefullt att få stöd och råd för hantering av uppkomna krissituationer (Hudson & Levasseur, 2002; Wåhlander 1990). Enligt Wåhlander (1990) önskade familjehemmen att stödet utformades med hänsyn till den specifika situationen snarare än som regelbundet stöd. De familjer som uttalade behov av stöd och hjälp var de som fick mest hjälp. Enligt Wåhlander (1990) behövde det inte innebära att dessa familjehem hade det största behovet av hjälp, utan det kunde också betyda att de familjehem som uttalade att de behövde stöd var vana vid att ställa krav (Wåhlander, 1990).

4.2.5 Kontakten med de biologiska föräldrarna

En kontinuerlig kontakt med de biologiska föräldrarna ansågs vara positivt för de familjehemsplacerade barnen, även om det också fanns forskning som ifrågasatte kontakten (Höjer, 2001). Upprätthållandet av kontakten med de biologiska föräldrarna var en av familjehemmens viktigaste och svåraste uppgifter (Sanchirico & Jablonka, 2000) och ett område där familjehemmen behövde stöd (Wåhlander, 1990). Släktinghemmen beskrev mer komplexa problem med barnets biologiska föräldrar än familjehemmen utan släktanknytning (Coakley m.fl., 2006). I Höjers (2001) avhandling beskrev de flesta familjehemmen att kontakten med de biologiska föräldrarna fungerade, men flera av familjehemmen ansåg att den biologiska föräldrarnas behov var det som prioriterades främst, framför barnets behov. Familjehemmen beskrev även svårigheter med att de saknade bestämmanderätt för de placerade barnen, vilket gjorde att familjehemsföräldrarna inte kunde fatta de beslut som de upplevde var bäst för barnen (Höjer, 2001).

Sanchirico och Jablonka (2000) menade att det var orimligt att familjehemsföräldrar förväntades upprätthålla en god kontakt med de biologiska föräldrarna utan stöd och uppbackning. Utbildning kring hur familjehem skulle hantera de biologiska föräldrarna ansågs betydelsefull, då familjehemsföräldrarna kunde inhämta kunskaper och attityder som var nödvändiga för att kunna arbeta med de biologiska föräldrarna samt underlätta kontakten mellan barn och föräldrar. Familjehem som fick utbildning och stöd i kontakten med de biologiska föräldrarna genomförde fler umgängen med de biologiska föräldrarna. Stödet kunde till exempel bestå av att familjehemsföräldrarna hade någon att vända sig till för vägledning och råd (Sanchirico & Jablonka, 2000).

4.2.6 De familjehemsplacerade barnen

I Holland & Goreys (2004) studie hade de barn som placerades i familjehem tidigare inte fått den omsorg de var i behov av. Barnen kunde ha varit med om trauman i den biologiska familjen, som till exempel missbruk, våld eller övergrepp. Det var inte ovanligt att placerade barn hade svårigheter i skolan, svårigheter med vänner eller psykisk ohälsa (Holland & Gorey, 2004). Wåhlander (1990) beskrev att ungdomar som placerades i familjehem uppvisade allt fler och allvarligare symptom på störning jämfört med tidigare, då fler barn placerades i familjehem istället för på institution.

Socialstyrelsens (2010) rapport visade att de barn som bodde i familjehem en längre tid generellt hade lägre betyg än andra barn när de gick ur grundskolan. Även som vuxna hade de som varit familjehemsplacerade en lägre utbildningsnivå. De barn som hade lägre betyg löpte en högre risk att som vuxna till exempel hamna i kriminalitet, missbruk eller inte ha möjlighet att försörja sig. Då utbildning har en stor betydelse för ett barns framtid behöver dessa barn stöd under skoltiden, vilket Socialstyrelsen anser att bland annat socialtjänsten borde arbeta för (Socialstyrelsen, 2010).

4.2.7 Avlastning

Betydelsen av avlastning betonades i flera studier. Avlastning sågs som viktigt, dels för att orka med uppdraget och dels för att den biologiska familjen skulle fungera och hålla ihop (Hudson & Levasseur, 2002; MacGregor m.fl., 2006). Hudson & Levasseur (2002) såg detta som tecken på att det familjehemsplacerade barnet inte var helt integrerat i familjehemmet, då familjehemmen gjorde åtskillnad mellan det familjehemsplacerade barnet och de biologiska barnen. De familjehemsföräldrar som inte såg familjehemsuppdraget som ett arbete, ansåg sig inte ha behov av avlastning (Hudson & Levasseur, 2002).

5 Teoretiska perspektiv

Vi valde att analysera materialet utifrån teorier om samverkan samt makt och hjälp. Samverkan valdes utifrån att det runt ett familjehemsplacerat barn kan finnas många vuxna, som familjehemsföräldrar, biologiska föräldrar, socialsekreterare och andra professionella. Därmed kan det också finnas ett behov av att dessa samverkar, för att barnet ska få den hjälp denne behöver. Perspektivet makt och hjälp valdes för att undersöka om informanterna gav uttryck för att stödet påverkades av socialtjänstens roll som både kontrollerande och stöttande. Teorierna kompletterar varandra genom att de på olika sätt belyser aspekter av det stöd som ges till familjehem.

5.1 Samverkan

Socialtjänstens verksamhet ska organiseras i enlighet med en helhetssyn på individen. För att socialtjänsten ska få en helhetssyn och kunna ge det familjehemsplacerade barnet en god vård behöver barnets behov sättas in i ett större socialt sammanhang (Clevesköld, Lundgren & Thunved, 2012). Vikten av samverkan har ökat, då välfärdstjänsterna med tiden har blivit mer specialiserade och tillhandahålls av flera olika organisationer (Axelsson & Bihari Axelsson, 2007; Danermark & Kullberg, 1999). Därmed blir det viktigt med samverkan

både inom socialtjänsten och mellan socialtjänsten och samhället i övrigt (Clevesköld, m.fl., 2012).

5.1.1 Definition av samverkan

Berggren har utvecklat en terminologi som behandlar fyra olika former av samarbete mellan allmänpsykiatri och andra vårdgivare. Vi ser Berggrens definitioner som användbara även i vår undersökning. De fyra formerna av samarbete utifrån Berggren är samordning, samverkan, sammansmältning och samråd. *Samordning* handlar om att organisationerna kommunicerar med varandra, utan att det finns något gemensamt värdesystem och ansvar. Kommunikationen syftar till att undvika problem samt att effektivisera varandras åtgärder. *Samverkan* innebär att de som samverkar har gemensamma åtaganden inom varandras ansvarsområden eller att man i en viss uppgift väger den andres utgångspunkter eller åtgärder. Ett gemensamt mål fastställs som båda parter har ansvar för. *Sammansmältning* innebär att gränserna för parternas olika ansvarsområden löses upp och en ny organisation bildas. Den fjärde samarbetsformen, *samråd*, handlar om att en organisation använder sig av experter från en annan organisation, som har en specifik kompetens. Experten har däremot inte något ansvar för problem som uppstår (Lofström, 2007).

5.1.2 Gränsöverskridande team

Hur effektiv en samverkan blir kan bero på vilka olikheter som finns mellan organisationerna och professionerna som ska samverka. Intersektoriell samverkan är enligt Axelsson och Bihari Axelsson (2007) den mest komplexa formen av samverkan, då den går över både organisatoriska och professionella gränser. Därmed kan det vara stora skillnader mellan deltagarna, till exempel att verksamheterna styrs av olika lagar och att medlemmarna har olika utbildningsbakgrund och därmed olika synsätt, värderingar och språk (Axelsson & Bihari Axelsson, 2007). En form av intersektoriell samverkan är *gränsöverskridande team*. Ett gränsöverskridande team består av en grupp personer med olika professionella kunskaper, som arbetar med varandra över de organisatoriska gränserna (Axelsson & Bihari Axelsson, 2007).

Socialpsykologen Tuckman har utvecklat en modell som kan användas för att förstå de utvecklingsfaser ett gränsöverskridande team går igenom, *forming*, *storming*, *norming* och *performing*. *Forming* är den första fasen, som innebär att teamets medlemmar orienterar sig och testar varandra. I den andra fasen, *storming*, uppstår konflikter och oenigheter mellan medlemmarna. En anledning till att konflikterna uppstår kan vara medlemmarnas olika professioner. Den tredje fasen, *norming*, börjar när konflikterna har löst sig. Medlemmarna har då börjat få förtroende för varandra, kommit fram till gemensamma mål samt en gemensam kultur. Den fjärde fasen, *performing*, uppnås när den tredje fasen har börjat fungera bra. Medlemmarna i teamet har då utvecklat sina roller och fokus är att uppnå de gemensamt uppsatta målen (Axelsson & Bihari Axelsson, 2007).

Samverkan i gränsöverskridande team anses fungera bäst när teamen har varit stabila och arbetat tillsammans under en längre tid. Alla team går inte igenom de fyra faserna i den givna ordningen. Man kan till exempel fastna i en fas och får då gå tillbaka i faserna eller börja om från början. Även när det kommer nya

medlemmar till teamet kan man behöva gå tillbaka i faserna (Axelsson & Bihari Axelsson, 2007).

5.1.3 Hindrande och främjande faktorer

Det finns ett flertal faktorer som kan vara hinder eller svårigheter i samverkan. Vaga mål, olika kunskapsbakgrunder hos medlemmarna, olika ekonomiska intressen, otydlig ansvarsfördelning, hög personalomsättning samt en hög arbetsbelastning är några av de faktorer som kan hindra samverkan (Danermark & Kullberg, 1999). En risk med samverkan är också att det kan ta mycket tid och energi från medlemmarna, vilket kan göra det svårare att hinna med övriga arbetsuppgifter (Axelsson & Bihari Axelsson, 2007).

Det finns också ett flertal faktorer som kan främja samverkan. Ett samverkansprojekt behöver vara konkret och ha en klar målgrupp för att fungera bra. Andra faktorer som främjar samverkan är att det finns ett lagarbete, en samordnad finansiering, gemensamma projekt, gemensamma utgångspunkter och gemensamma förhållningssätt. Att verksamheterna som ska samverka är lokaliserade på samma plats och att det finns en tvingande lagstiftning anses också vara positivt för samverkan (Danermark & Kullberg, 1999).

5.2 Makt och hjälp

Utifrån Skau (2007) kan *hjälp* ses som ett begrepp med en övervägande positiv laddning, medan begreppet *makt* har en övervägande negativ laddning. Grunden till makt är olikhet mellan människor. Makt kan definieras på flera sätt och den definition som används i denna studie kommer från Max Weber och lyder "möjligheten att få sin vilja igenom i en social relation, även i händelse av motstånd, oavsett vad denna möjlighet beror på" (Skau, 2007, s. 36). Definitionen betonar att makt är värdeneutralt samt relevant i alla mänskliga möten. Utifrån definitionen existerar makten utan att den behöver utövas, genom att den återfinns i möjligheten att få sin vilja igenom (Skau, 2007).

Hjälpare är en person som arbetar stödjande, rådgivande, botande, livräddande eller fostrande. *Klient* kan användas som ett samlingsbegrepp för till exempel klienter, patienter, boende och brukare. Det gemensamma för relationerna mellan klienter och hjälpare är att de organiseras inom en ram av professionell makt och kontroll. Inom denna ram är målet antingen förbättring eller fördröjning/förhindrande av försämring (Skau, 2007).

5.2.1 Hjälp eller skada?

"Vad händer när människor hamnar i en situation som gör att de behöver hjälp av en person som också representerar en maktapparat?" (Skau, 2007, s. 13).

Makt kan användas i hjälpsyfte, men också till att skada. Användningen av makt kan ibland skada trots att den var menad som hjälp. I andra fall kan insatser vara till hjälp inom ett område, men till skada inom ett annat. Professionella hjälpare har ett ansvar att iakttä hur dessa förvaltar sin makt över klienter på ett konstruktivt sätt, eftersom maktmissbruk kan vålla stor skada. Ett synsätt inom barn- och familjeområdet är att alla ingripanden av socialtjänsten som gäller barn och unga, har sina vinster och omkostnader. Omhändertaganden av barn

missgynnar nästan alltid en part, varför en kalkyl bör upprättas över vinster och kostnader med ett visst agerande av socialtjänsten (Skau, 2007).

5.2.2 Klient - hjälpare

Mötet mellan en klient och en hjälpparat kan ses som en process med olika stadier. Stadierna drivs framåt genom flera öppna och dolda konflikter: konflikten mellan makt och maktlöshet, frihet och tvång, hjälp och skada, jämlikhet och ojämlikhet och individ och system. Känslan av maktlöshet hos en klient kan till exempel göra att denne blir avvaktande samt håller undan information från hjälpparaten. Situationen kan av den professionella, som inte är medveten om sin egen del i en hjälp- och maktapparat, uppfattas som att klienten "brister i samarbetsvilja" eller är oärlig (Skau, 2007).

Hjälpparatens makt understöds av en kulturell, rättslig, ekonomisk och ideologisk grund. Representanterna, hjälparna, väljer att hjälpa eller att inte hjälpa en klient. Hjälparna kan göra intrång i en familjs privata liv, exempelvis genom att avlägsna ett barn från familjen. När en person blir klient blir denne samtidigt beroende av hjälparen. Beroendet i sig främjar en medgörlighet och anpassning, snarare än kritik och strid. En del klienter bildar organiserade intresseorganisationer, medan andra deltar i mer spontana informella grupper för att utöva motmakt (Skau, 2007).

5.2.3 Att bli ett "fall"

Att bli en klient kan i olika mån innebära en generalisering av det individuella. Generaliseringen drivs framåt av tendensen hos hjälpare att vilja vetenskapliggöra arbetet. Generaliseringen medför att omständigheters egenart försvinner, vilket etiskt sett kan ses som problematiskt eftersom det innebär att individer reduceras till biologiska lagbundenheter (Skau, 2007).

6 Metod

6.1 Metodval

I undersökningen har ett kvalitativt angreppssätt använts, vilket har en inriktning på tolkning av empirin. Kvalitativ metod har en konstruktionistisk utgångspunkt som betonar att sociala egenskaper är resultatet av interaktion mellan människor, snarare än företeelser som finns i sig själva. Avsikten med tolkningen av empirin är att förstå en social verklighet utifrån hur de som deltar i denna verklighet beskriver den (Bryman, 2011).

Syftet med uppsatsen var att undersöka hur familjehemsföräldrar upplevde stödet från socialtjänsten. Av särskilt intresse var hur den enskilda människan beskrev sin verklighet. Utifrån denna verklighetsbeskrivning ville vi förstå vilket stöd familjehemsföräldrar har behov av i uppdraget som familjehem. Utifrån syftet med undersökningen föll det sig naturligt att använda kvalitativa semistrukturerade intervjuer. Upplevelserna av stödet från socialtjänsten är svåra att få grepp om med hjälp av kvantitativ metod, eftersom en upplevelse handlar om en människas känslor och tankar, vilka kan vara svåra att inrymma i exempelvis enkätfrågor.

Det kvalitativa angreppssättet lämnade utrymme för tolkning, vilken skedde genom valet av analysmetod samt teorier och begrepp som var användbara. Teorierna om *makt och hjälp* samt *samverkan* gjorde att vissa intressanta aspekter kring stödet kunde belysas, samtidigt som andra aspekter kom i skymundan.

6.2 Förförståelse

Till en början är det vår förförståelse som gör att vi kan förstå något överhuvudtaget. Förståelsen som vi har med oss sedan tidigare möjliggör för oss att få ett grepp om nya ting vi möter (Thomassen, 2007). Våra egna tidigare erfarenheter och kunskaper var avgörande för hur vi kunde förstå och arbeta med undersökningen. Vår förförståelse påverkade undersökningen vid valet av uppsatsområde och frågeställningar, samt genom vad vi betonade och vad vi valde bort i intervjumaterialet. I analysen av empirin kunde vi använda vår förförståelse för att få syn på aspekter som var viktiga och som väckte intresse hos oss. Arbetet med undersökningen handlade samtidigt i mångt och mycket om att inta ett kritiskt förhållningssätt genom att ständigt diskutera och ifrågasätta våra resultat.

Vid undersökningens start innefattade vår förförståelse att vi båda fullgjort fem terminer på socionomprogrammet. Genom socionomutbildningen har vi fått en förståelse kring vad det innebär att vara familjehem, vilka barn och unga som är i behov av att bo i ett familjehem samt vilka livssituationer dessa barn och deras familjer kan befinna sig i. Vi har fått kunskaper kring lagstiftning inom familjehemsområdet och lärt oss hur socialtjänsten arbetar samt vilket handlingsutrymme olika professionella har. Kunskapen inom dessa områden har inneburit att vi har kunnat diskutera stödet utifrån socialtjänstens roll och möjligheter att agera samt att erbjuda olika typer av stöd. Utöver vår, i viss mån gemensamma förförståelse genom socionomutbildningen, gjorde Sofia sin praktik på en institution där professionella arbetar med barnfamiljer. Därigenom kom Sofia även i kontakt med familjehemsvården.

6.3 Litteratursökning

För att få en uppfattning om kunskapsläget på uppsatsens område eftersöktes litteratur i flera databaser såsom SwePub och Social Services Abstracts. Sökorden som brukades var bland annat *familjehem*, *stöd*, *surrogate parents*, *social support* och *foster care*, i olika kombinationer. Den litteratur som valdes ut var främst vetenskapligt granskad, i form av artiklar samt avhandlingar. Även rapporter från Socialstyrelsen samt en FoU-rapport användes.

6.4 Urval

Urvalet bestod av åtta informanter från sju olika familjehem, som alla hade barn placerade hemma hos sig vid intervjutillfället. Sju av informanterna kontaktades via socialtjänsten i en svensk kommun. En informant kontaktades via en socialtjänst i en annan svensk kommun. I en av de två kommunerna erhöles kontakt med en socialsekreterare som skickade vidare förfrågan till en familjehemssekreterare. I den andra kommunen kontaktades familjehemsenheten där en familjehemssekreterare tog sig an förfrågan om informanter. Familjehemssekreterarna tog sedan kontakt med familjehem, som de skickade vidare vår förfrågan till. Efter att familjehemmen hade godkänt att de kontaktades av oss för mer information om studien, lämnade familjehemssekreterarna deras

kontaktuppgifter till oss. Vi kontaktade samtliga familjehem som vi fick kontaktuppgifter till.

Urvalet var ett så kallat bekvämlighetsurval (Bryman, 2011), genom att vi började med att kontakta en socialsekreterare som en av oss var bekant med sedan tidigare. Ett bekvämlighetsurval innebär att ingen hänsyn tas till hur väl urvalet representerar gruppen i fråga i sin helhet (Bryman, 2011). Det går att argumentera för att det i viss mån togs hänsyn till hur urvalet representerade gruppen familjehem, genom att vi sökte efter både familjehem med och utan släktanknytning till de familjehemsplacerade barnen. Syftet med detta var att möjliggöra en jämförelse mellan de två typerna av familjehem. I övrigt begränsades inte urvalet. Inget bortfall skedde då samtliga tillfrågade deltog i studien.

Då informanterna eftersöktes via socialtjänsten kunde vi inte veta om de tillfrågade tillhörde en viss kategori, utan endast hoppas att familjehemssekreterarna gjorde slumpartade val. Möjligheten fanns att de som tillfrågades tillhörde en viss grupp där det från socialtjänstens sida fungerade väl i kontakten. Då avsikten inte var att generalisera resultatet menade vi att detta inte var något stort problem. Om endast välfungerande stöd hade kommit till vår kännedom hade vi kunnat diskutera vad som gjorde att informanterna var nöjda.

Urvalet var i vissa avseenden målstyrt genom att en jämn fördelning mellan familjehem och släktinghem medvetet söktes (Bryman, 2011). För- och nackdelar med att styra urvalet på flertalet andra sätt diskuterades också. Könsfördelningen bland informanterna var en fråga som diskuterades samt om vi skulle intervjua familjehem och släktinghem som hade haft uppdrag under en kortare eller längre tid. Vårt syfte var samtidigt inte att jämföra upplevelser av stödet mellan olika kön, även om det kunde tänkas ge en fördjupad kunskap om upplevelser av stödet från professionella. Beslutet togs i slutändan om minsta möjliga styrning av urvalet, delvis eftersom osäkerheten kring att få ett tillräckligt antal medverkande informanter blev större med ett mer målstyrt urval.

6.5 Informanterna

Till undersökningen intervjuades åtta informanter från sju olika familjehem. Fyra av informanterna (från tre familjehem) definierade vi som släktinghem, då dessa personer tog hand om barn som de var biologisk släkt med. De övriga fyra informanterna tog hand om barn som de inte hade någon släktrrelation till och definierades som familjehem utan släktanknytning. Informanterna var mellan 38 och 64 år gamla. En informant var ensamstående, medan övriga var sammanboende eller gifta. Tiden informanterna hade varit familjehem varierade från 2 till 25 år. Likaså varierade antalet placerade barn som de olika informanterna hade haft omsorg om mellan ett och sju barn. Familjehem som hade haft uppdrag som familjehem under en längre tid kunde berätta om hur stödet hade förändrats över tid, vilket innebar att deras upplevelser spände över en längre tid än de övriga informanternas. Informanterna hade mellan ett och fyra biologiska barn. I några familjer bodde de biologiska barnen hemma och i några hade de flyttat hemifrån.

6.6 Tillvägagångssätt

Informanterna fick till en början bekanta sig med uppsatsens syfte och oss författare genom att vi ringde dem efter att vi hade fått deras kontaktuppgifter av familjehemssekreterarna. Under samtalet informerades informanterna om syftet med uppsatsen på ett grundligt sätt och uppkomna frågor besvarades. Sedan tillfrågades informanterna om de var intresserade av att delta. Efter informanternas önskemål bestämdes tid och plats för intervjuerna. För att vara säkra på att viktig information inte missades, skickade vi också ut ett informationsbrev (se Bilaga 1, Informationsbrev) som bland annat innehöll information om studiens syfte, konfidentialitet samt frivillighet. I brevet uppgavs även våra kontaktuppgifter, så att informanterna kunde höra av sig vid behov. Varje informant fick också ett separat papper med tid och plats för intervjun.

Intervjuguiden byggdes upp efter teman som av oss sågs som centrala. De olika temana delades sedan upp i flera frågor. Frågorna bestod av öppna frågor som innefattade vilket stöd informanterna hade fått och vilket stöd de önskade samt mer specificerade frågor kring olika typer av stöd. Teman delades därtill in under rubrikerna *före*, *under* och *efter uppdraget* för att även tidsaspekten skulle finnas med (se Bilaga 2, Intervjuguide). Även en mer övergripande intervjuguide utformades, med syftet att kunna få en överblick över teman och centrala frågor (se Bilaga 3, Övergripande intervjuguide). Innan intervjuguiden användes gick den igenom av handledaren.

Tanken var att behandla de olika temana under intervjuerna. Genom användningen av semistrukturerade intervjuer kunde frågorna anpassas beroende på vad informanterna berättade och det lämnades även utrymme för oss att följa upp det som informanterna belyste. Samtidigt verkade också intervjuguiden som en god vägledning för att kunna besvara de valda frågeställningarna. Målet var att informanterna skulle kunna berätta fritt om det som var viktigt för dem.

Innan informanterna intervjuades genomfördes en pilotintervju med en socionomstudent. Med hjälp av pilotintervjun kunde vi utvärdera om intervjuguidens frågor var förståeliga samtidigt som vi fick öva på att inta intervjuarrollen. Utifrån det vi såg som otydligt och förbättringsbart under pilotintervjun redigerade vi intervjuguiden ytterligare.

Sex enskilda intervjuer samt en intervju i par (där båda familjehemsföräldrarna närvarade) genomfördes, efter informanternas önskemål. Sex intervjuer ägde rum i informanternas hem och en intervju ägde rum i en lokal hos socialtjänsten. Under intervjuerna fördelades ansvaret så att en av oss hade huvudansvaret att ställa frågor, medan den andra ställde följdfrågor vid behov. Intervjuerna var mellan 60 och 110 minuter långa. Samtliga intervjuer spelades in och transkriberades i sin helhet. Materialet sammanställdes samt analyserades. Under analysarbetet begränsades materialet genom att områdena *stöd till de biologiska barnen* samt *ekonomisk ersättning* togs bort, då materialet behövde kortas ned. Dessa områden valdes också bort för att vi hade funnit tidigare forskning där de biologiska barnen själva uttalade sig om sin situation och för att vi menade att ekonomisk ersättning i viss mån skiljde sig från de andra sorternas stöd och hade lett till andra diskussioner rörande rimlig ekonomisk ersättning för familjehem.

Det faktum att en intervju genomfördes med båda familjehemsföräldrarna kan ha påverkat på flera sätt. De två informanterna kan ha haft svårare att uttrycka sig fritt, samtidigt som det kan ha gjort dem tryggare. Vi upplevde de två familjehemsföräldrarna som samspelade och de gav mestadels uttryck för liknande åsikter, men vi kan inte veta hur de upplevde situationen. Eftersom de två informanterna tillhörde samma familj behandlades de i resultatet till stor del som ett familjehem, snarare än som två informanter. Utifrån en maktaspekt kan det ses som positivt att båda familjehemsföräldrarna deltog i intervjun, eftersom vi även var två intervjuare. På så sätt blir maktbalansen mer jämlik.

6.7 Analysmetod

En av de största svårigheterna med kvalitativa undersökningar är att empirin snabbt består av ett stort och svåröverblickbart datamaterial, samtidigt som det finns få etablerade och allmänt erkända metoder för att analysera kvalitativa data (Bryman, 2011). I analysen bearbetades materialet utifrån mer generella riktlinjer (Bryman, 2011). Materialet var omfattande och tedde sig svåröverblickbart. Genom att söka efter olika teman kunde olika typer av stöd och erfarenheter av dessa stöd urskiljas. Analysmetoden som användes här ser vi som en typ av *kodning*. Kodning handlar bland annat om att åtskilja, etikettera och organisera data. Enligt teorin sker kodning i flera delar av arbetet, först en initial kodning som tenderar att vara mycket detaljerad. Senare en mer fokuserad kodning där de vanligaste och mest informativa koderna får stå i centrum medan andra lämnas därhän (Bryman, 2011). Den initiala kodningen gjordes när vi strök under viktiga delar i intervjuutskriften. Under arbetets gång valdes allt färre citat som "etiketterades", genom att de delades in i de teman som används i resultatet. Några exempel på teman var *information, handledning och utbildning* samt *kontakten med de biologiska föräldrarna*. Här gjordes en mer fokuserad kodning.

Andra behjälpliga verktyg i analysen var de valda teoretiska perspektiven *samverkan* samt *makt och hjälp*. Resultat jämfördes också med tidigare forskning inom området. Jämförelser mellan familjehemmens och släktinghemmens upplevelser av stödet gjordes.

Under analysen av materialet arbetade vi med att samtliga informanter skulle komma till tals och i resultatet använde vi citat från alla informanter. Familjehemmen och släktinghemmen numrerades eller namngavs inte, för att i största möjliga mån säkerställa informanternas konfidentialitet. Genom att inte visa på vilka citat som hör till en viss informant blir det svårare att få ihop en fullständig bild av informanternas situation, vilket vi anser ytterligare ökar konfidentialiteten. Vi är medvetna om att vårt val att inte numrera eller namnge informanterna påverkar studiens transparens negativt, men vi har ändå valt att i möjligaste mån värna om konfidentialiteten.

6.8 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet ses som tre viktiga kriterier för samhällsvetenskaplig forskning. Begreppen används framför allt vid kvantitativa undersökningar och dess betydelse för kvalitativa undersökningar har diskuterats (Bryman, 2011; Kvale & Brinkmann, 2009). Vi har ändå valt att använda

begreppen reliabilitet, validitet och generaliserbarhet, i den betydelsen som är anpassad efter kvalitativ forskning.

Begreppet *reliabilitet* handlar om huruvida undersökningens resultat blir detsamma om undersökningen görs igen vid ett annat tillfälle och av en annan forskare. Ledande frågor är exempel på något som kan påverka informanternas svar, och på så sätt kan svaren bero på vilken forskare som ställer frågorna och vilket sätt denne väljer att göra det på (Kvale & Brinkmann, 2009). Under intervjuerna hade vi en medvetenhet kring hur ledande frågor kunde påverka svaren och därför arbetade vi för att ställa öppna frågor. I detta arbete var det positivt att vara två intervjuare eftersom vi kunde hjälpas åt. Det är svårt att säga om resultatet hade blivit detsamma vid ett senare tillfälle om undersökningen hade gjorts igen. Situationen som undersöktes skulle kunna ha ändrats till nästa tillfälle. Den analys som gjordes av oss, av resultaten, skulle kunna påverkas om någon annan gjorde analysen samt om andra teorier användes.

Validitet handlar om i vilken mån man undersöker det man säger att man ska undersöka. Det kan till exempel handla om tillförlitligheten i intervjuerna, transkriberingen och logiken i analysen (Kvale & Brinkmann, 2009). I undersökningen definierades inte begreppet stöd på något tydligt sätt, utan hölls öppet för tolkning under intervjuerna. Detta arbetssätt var en del i att lämna utrymme för att fritt uttrycka sig kring stödet. På så sätt var informanterna med och definierade begreppet stöd och det var deras definition som styrde undersökningen. En del av frågorna vi ställde under intervjuerna hade inte någon direkt funktion att besvara våra frågeställningar, utan var menade att skapa en trevlig intervjusituation samt att vi kunde bekanta oss med varandra. Under processen valdes de delar ut som vi ansåg var mest relevanta för att vi skulle besvara våra frågeställningar.

Generaliserbarhet syftar på om studiens resultat går att generalisera eller om resultatet endast gäller för de informanter som deltog i studien (Kvale & Brinkmann, 2009), vilket innebär att generaliserbarhet eftersträvas främst i kvantitativa studier (Bryman, 2011). Urvalet, som kategoriserades som ett bekvämlighetsurval, utgick inte från något slumpmässigt val och kan därmed inte generaliseras till en större population (Bryman, 2011). Undersökningen bör snarare ses som ett sätt att visa på hur familjehem kan uppleva stödet. Analytisk generalisering innebär en bedömning av en studies resultat och om resultatet kan ge vägledning i en annan situation (Kvale & Brinkmann, 2009). Vi menar att undersökningen kan användas för att ge vägledning i hur stödet kan upplevas av familjehem, men knappast generaliseras i stort.

6.9 Ansvarsfördelning

Intervjuerna delades upp så att en av oss huvudansvaret för den aktuella intervjun (att ställa frågorna i intervjuguiden), medan den andra fokuserade på att ställa följdfrågor vid behov. Under intervjuerna var båda aktiva i att se till att frågorna besvarades samt att temana efterföljdes i intervjuguiden. Transkriberingen delades upp så att vi transkriberade en lika stor del av intervjuerna var.

Under skrivprocessen delade vi upp några delar av texten. Kapitlet tidigare forskning skrev vi olika delar av, då vi läste olika texter och artiklar. Detsamma

gällde teoriavsnittet där vi författade varsin del. Samtliga delar i uppsatsen bearbetades mellan oss båda två genom att de delar vi skrev enskilt gick igenom och ändrades flera gånger av varandra.

6.10 Etiska överväganden

I uppstarten av undersökningen diskuterades de etiska aspekterna med att genomföra intervjuer med familjehem och släktinghem. Bedömningen gjordes att det var etiskt försvarbart att intervjua familjehemsföräldrar, då samtliga var vuxna personer, vars situation inte sågs som utsatt på ett sätt som skulle innebära att de kom till skada. Forskningsområdet var enligt vår uppfattning inte att klassificera som ett så känsligt område att det inte kunde genomföras. Under uppsatsens gång beaktades etiken ständigt, i alla olika moment. Under intervjuerna betonade flera informanter också att de tyckte att det var viktigt att de fick komma till tals, något som vi anser bör ses som en stor nytta med undersökningen.

Familjehemmen kom själva med önskemål om vilken plats de ville genomföra intervjun på då vi ville vara flexibla. En intervju genomfördes på socialkontoret, övriga i informanternas hem. Genom sina uppdrag var familjehemsföräldrarna inte obekanta med socialkontoret och därför såg vi det som en möjlig plats att intervjua på. Hänsyn togs också till om det faktum att vi var på socialtjänstens kontor kunde påverka informanternas svar. Under intervjuerna betonades därför att uppsatsen var fristående från socialtjänsten och inte kunde påverka eventuella insatser. Intervjuer i hemmiljö menade vi kunde göra att informanterna kände sig tryggare, vilket kunde göra det lättare att prata fritt. Samtidigt kunde det finnas negativa aspekter med att vara i hemmiljö. Under några intervjuer var informanternas barn närvarande och detta kan ha påverkat informanterna och deras svar genom att de inte kände att de kunde prata fritt samt att de inte fullt ut kunde fokusera på intervjun när de samtidigt hade ansvar för ett barn. Det kan även ha funnits svårigheter med att vi som två okända personer kom in i deras hem, varför vi agerade respektfullt och lät informanterna ta emot oss på sitt eget sätt.

Även om informanterna själva var lugna över sin medverkan såg vi det som vårt ansvar att alltid gå igenom de etiska aspekterna noggrant. Etiken beaktades också i intervjufrågorna genom att öppna frågor användes. På så sätt kunde informanterna själva välja vad de ville ta upp och risken minskade att vi ovälkommet tog oss in på för personliga områden. Under intervjuernas märktes att informanterna ofta kände starkt för det de berättade om. För att kunna berätta om vilket stöd de behövde krävdes det att informanterna också pratade om barnen och svårigheter som hade inträffat i deras familjer. Flera av informanterna blev känslosamma under intervjuerna och vi blev berörda. Samtliga intervjuer tog längre tid än vad som hade förutspåtts, vilket dels kan ha berott på den breda och öppna definition av stöd och dels att informanterna hade många upplevelser som de ville och/eller behövde prata om.

En av informanterna reagerade på vår sista fråga som handlade om vilket stöd informanten önskade i det fall uppdraget hade sagt upp. Informanten sa att denne inte tänkte i de banorna överhuvudtaget då barnen som var placerade hos informanten var som informantens egna. Detta var något som vi tog lärdom av

och i de nästkommande intervjuerna såg vi alltid till att först förklara att den frågan inte är aktuell för alla, men att vi har med den i de fall den var det.

När inspelningen stängdes av och intervjuerna var klara småpratade vi en stund med informanterna. Intervjuerna fick därigenom ett bra avslut och vi kunde bjuda lite på oss själva också. Innan informanterna lämnades var vi noga med att fråga om de var nöjda över sin medverkan. Samtidigt kunde vi inte säkert veta att vi inte rörde upp känslor och tankar som informanterna fick bära på efteråt. Därför försäkrade vi oss att informanterna hade våra kontaktuppgifter så att de kunde höra av sig.

6.10.1 Forskningsetiska principer

Vetenskapsrådets (utan år) forskningsetiska principer fungerar som en vägledning för forskare under forskningsprocessen. I principerna ingår fyra huvudkrav, som har till syfte att skydda de personer som ingår i forskningen (Vetenskapsrådet, utan år).

Informationskravet handlar om att de personer som deltar i forskningsprojektet ska informeras om undersökningens syfte samt vad det innebär för dem att medverka. I informationskravet ingår även att deltagarna får information om att det är frivilligt att delta i undersökningen och att de har rätt att när som helst avbryta sitt deltagande (Vetenskapsrådet, utan år). Informationskravet beaktades genom att informanterna fick information om studiens syfte, medverkan samt frivillighet.

Samtyckeskravet innebär att deltagarna själva har rätt att bestämma om de vill delta eller inte (Vetenskapsrådet, utan år). Kravet på samtycke beaktades genom att informanterna tillfrågades, först på telefon och sedan i samband med intervjun, om de ville delta i undersökningen. Deltagarna informerades också om att de när som helst kunde avbryta sitt deltagande.

Konfidentialitetskravet innebär att informanternas personliga uppgifter ska hanteras med största möjliga konfidentialitet. Det innebär att personuppgifter ska förvaras så att ingen obehörig kan ta del av dem, samt att de uppgifter som används oidentifieras så långt det är möjligt (Vetenskapsrådet, utan år). Konfidentialitetskravet beaktades genom att informanternas uppgifter förvarades så att obehöriga inte hade tillgång till dem. I samband med transkriberingen togs alla namn och platser bort och vi valde även att inte beskriva vilken informant som sa vad, för att ytterligare värna om konfidentialiteten. Vid val av citat beaktades konfidentialitetskravet genom att citat som kunde vara utmärkande för en specifik informant valdes bort. På så sätt anonymiserades i möjligaste mån empirin, så att denna inte kunde härledas till en specifik person.

De familjehemssekreterare som hjälpte till i att hitta informanterna kunde också ha informanterna som klienter på sina respektive socialkontor. Möjligheten fanns därför att familjehemssekreterarna kunde veta vilka personer som deltog i studien och vara insatta i de uppdrag familjehemmen hade. Det faktum att familjehemssekreterarna valt vilka de tillfrågat kan också ha medfört att informanterna känt en skyldighet att ta del i undersökningen och att de inte fullt ut vågat uttrycka sig fritt under intervjuerna.

Nyttjandekravet innebär att de uppgifter som samlas in under forskningsprocessen bara får användas för forskningsändamålet (Vetenskapsrådet, utan år). Nyttjandekravet beaktades genom att informanternas uppgifter endast användes till denna studie. Personuppgifter och transkriberingar kommer att raderas efter uppsatsens färdigställande.

Informanterna fick vid flera tillfällen information om de etiska riktlinjerna. De fick information muntligt i samband med att de blev tillfrågade på telefon om de ville delta i undersökningen. De fick sedan ett informationsbrev med samma information nedskrivet. Genom informationsbrevet hade informanterna även möjlighet att själva läsa informationen vid ett tillfälle som passade dem. Slutligen fick informanterna även information i samband med intervjuerna.

7 Resultat och analys

I resultatet presenteras informanternas upplevelser av stöd från socialtjänsten, utifrån sex centrala teman, med några underteman. Uppsatsens tre frågeställningar besvaras löpande i resultatet och sammanfattas därefter i slutdiskussionen. Resultatet är indelat i följande teman:

- Information
 - Information om uppdraget
 - Information om barnen
- Utbildning och handledning
- Socialsekreterare
- Kontakten med de biologiska föräldrarna
 - Umgänge
 - Bestämmanderätt
 - Krav
- De familjehemsplacerade barnen
- Avlastning

Informanternas upplevelser av uppdragen beskrivs löpande i samband med erhållet och önskat stöd, då de ofta var tätt sammanknutna i informanternas beskrivningar. För att särskilja de två typerna av familjehem används i denna del begreppet familjehem endast för de familjehem som inte hade någon släktanknytning till det placerade barnet, medan begreppet släktinghem används för de familjehem som hade släktanknytning till det placerade barnet. För att ytterligare förtydliga vilket intervjumaterial som kom från familjehem respektive släktinghem skrivs förkortningar efter varje citat, *FH* för familjehem och *SH* för släktinghem. I detta avsnitt görs löpande en jämförelse mellan familjehem och släktinghem, där likheter och skillnader dem emellan belyses.

7.1 Information

I detta avsnitt behandlas familjehemmens och släktinghemmens upplevelser av stöd i form av information om uppdraget samt information om barnen.

7.1.1 Information om uppdraget

Några informanter beskrev att de hade fått tillräcklig information om uppdraget av socialtjänsten, men de flesta gav uttryck för att de saknade information.

Informanterna efterfrågade mer information om gällande lagar inom familjehemsområdet, rättigheter och skyldigheter, ekonomisk ersättning samt kontakten med de biologiska föräldrarna. Ett släktinghem beskrev att bristen på information resulterade i att de kände sig utelämnade.

“Vad har vi för rättigheter? Vad har vi för skyldigheter? Mycket har vi fått ta reda på själva [...] vi har känt oss utelämnade.” (SH)

Flera informanter efterfrågade att nya familjehem och släktinghem skulle få en grundlig information från socialtjänsten om vad uppdraget innebär. En av dessa informanter beskrev att hon genom uppdraget som familjehem behövde ha omfattande kontakt med andra i barnets närhet, vilket tog mycket tid i anspråk. Informanten saknade information från socialtjänsten om att dessa kontakter var en del av uppdraget.

“[...] att man går igenom ordentligt vad det innebär att vara familjehem. För det är nämligen så att det innebär inte bara att få ett barn, utan det innebär så mycket mer: kontakter med föräldrarna, kontakter med socialsekreterare, kontakter med advokater. Om det handlar om förvaltningsrättsdomar och sånt här så kommer det jurister, barnombudsmän ringer och vill prata. Det är mycket sånt alltså, beroende på vilket uppdrag man har då, men det pratar de [socialtjänsten] inte så mycket om.” (FH)

Samtidigt som informanten i citatet ovan efterfrågade mer information om de professionella runt barnen, diskuterade hon problematiken med att ge nya familjehem och släktinghem en stor mängd information om uppdraget. Informanten och ytterligare en informant ansåg att mycket information även kunde ge negativa effekter, som att skrämja bort familjer från att vilja bli familjehem. Ingen av informanterna ångrade att de hade tagit sig an sina uppdrag, även om det tidvis hade funnits svårigheter. Risken att skrämja bort potentiella familjehem gjorde informanterna osäkra på vilken mängd information som borde ges till nya familjehem och släktinghem.

“Det är ju klart att man måste berätta om svårigheterna. Men sen kan man ju inte dra alla svårigheter för då skulle man ju inte få några familjehem alls.” (FH)

Resultatet visar att informanternas upplevelser av informationen om uppdraget skiljde sig åt. Majoriteten av familjehemmen och släktinghemmen efterfrågade mer information från socialtjänsten på flera områden, vilket stämmer överens med tidigare forskning som pekar på att det finns ett stort behov av information hos nya familjehem (Wåhlander, 1990).

Att inte få information kan utifrån Skaus maktperspektiv påverka möjligheterna att få andra typer av stöd. Som familjehem/släktinghem kan möjligheten att få igenom sin vilja tänkas öka när familjehemmet/släktinghemmet ifråga innehar mer kunskap om uppdraget. Utifrån Webers definition av makt innebär makt en

möjlighet att få igenom sin vilja (Skau, 2007). Den som vet vilket stöd denne har rätt till har lättare att kräva stödinsatsen av socialtjänsten än den som inte känner till sina rättigheter. Då socialtjänsten också har en kontrollfunktion kan det vara svårt att visa att man som familjehem/släktinghem inte klarar av en viss situation. Situationen kan underlättas om man vet vad man har rätt till, då det på så sätt kan bli lättare att be om stöd och samtidigt vara lugn i att det inte kommer resultera i negativa konsekvenser, som att barnet omplaceras.

Släktinghemmen saknade information om uppdraget i större utsträckning än familjehemmen. Inget av släktinghemmen ansåg sig ha tillräcklig information om uppdraget, medan några av familjehemmen tyckte att de hade den information de behövde. Samtliga släktinghem sörjde i någon grad för de placerade barnen innan barnen formellt placerades i släktinghemmet. Släktinghemmen berättade att det föll sig naturligt att barnen skulle bo hos dem när placeringen blev aktuell. Enligt Wåhländer (1990) kan ett beslut att ta emot en släktings barn komma sig av en känsla av plikt eller en känsla av att inte kunna säga nej. Utifrån Wåhlanders resonemang kan släktinghemmen i högre grad redan haft del i barnens liv innan placeringen. Släktinghemmens beslut att ta emot ett barn kan därmed ha varit mindre självvalt än familjehemmens beslut, då familjehemmen mer aktivt har sökt sig till att bli familjehem. Detta kan innebära att släktinghemmen inte har kunnat förbereda sig för uppdraget på samma sätt som familjehemmen.

Släktinghem kan ha svårt att se sig som släktinghem med ett formellt uppdrag och familjehemssekreteraren kan därmed bli en person i periferin (Höjer, 2001; Wåhländer, 1990). Släktinghemmen kan istället försöka lösa svårigheterna inom familjen (Wåhländer, 1990). Utifrån Wåhlanders (1990) och Höjers (2001) resonemang kan man tänka sig att även familjehemssekreterarna kan påverkas av att det finns ett släktskap mellan släktinghemmet och barnet. Släktskapet kan medföra att släktinghemmen får mindre information än familjehemmen om uppdraget, då uppdraget kan uppfattas som mindre formellt av både släktinghemmen och socialtjänsten.

7.1.2 Information om barnen

De tre släktinghemmen kände till situationen kring barnen innan de officiella uppdragen utformades. De var alla involverade i barnens situation innan placeringen och två av släktinghemmen hade sörjt för barnen i hög omfattning sedan spädbarnstiden. Det tredje släktinghemmet hade successivt i allt större omfattning sörjt för barnen, till en början inofficiellt genom besök med den biologiska mamman närvarande och senare som officiell avlastning. Genom släktrationen och genom att släktinghemmen sörjt för barnen före uppdragens start hade de mycket information om barnen innan placeringen.

Familjehemmen uppgav att de inte hade särskilt mycket information om barnen innan placeringen. Tre av familjehemmen beskrev att placeringarna gick snabbt och att de fick kort tid på sig att fatta beslut om de skulle ta emot barnet eller inte. Ett av dessa familjehem berättade att de inte visste någonting om barnet före placeringen.

“Så vi visste ju inte alls, det här var ju en vild chansning alltså, vi visste ju ingenting.” (FH)

Två familjehem diskuterade mängden information om barnen och kom fram till att de inte ville ha mer information än de fick innan de tog sig an uppdragen. Ett av dessa familjehem menade att en stor mängd information kan leda till att barnen bedöms, vilket informanten såg som negativt. Det andra familjehemmet beskrev att de med stor sannolikhet inte hade vågat ta sig an uppdraget om de hade känt till barnets problematik innan placeringen. Informanten beskrev att hon ändå inte ångrade att de tog emot barnet, eftersom det positiva i slutändan övervägde det negativa.

“Sen får man ju inte sådär jättemycket information om barnet innan. Det gick så väldigt fort första gången också, det gick över en dag [...] Jag kan kanske känna att den gången var det kanske tur att vi inte hade mer information än så för att då hade vi nog dragit oss ur. [Skratt]” (FH)

Utifrån informanternas resonemang kan det vara problematiskt att ge mycket information om ett barn som ska placeras. Samtidigt önskade de andra familjehemmen mer information om barnet, vilket visar på att det ändå kan finnas ett behov av att få information om barnen. Enligt forskning kan för lite information om barnet göra att familjehemmet har svårare att förstå barnet och dess behov, då de inte vet vad barnet har varit med om tidigare i livet (Whenan m.fl., 2009). Utifrån detta kan det vara lättare att förbereda sig för barnets ankomst när man vet mer om barnet. Informationen kan även förenkla bedömningen av om man har möjlighet att ta emot barnet. Har man lite information om barnet blir det svårare att förbereda sig och man kan tänka sig att det kan öka riskerna för att barnet behöver omplaceras. Innan information lämnas om barnet behöver en avvägning göras om hur mycket information familjehemmet ska få. För att som familjehem veta vad man ger sig in på när man tar emot ett barn kan det vara viktigt att få tillräcklig information om barnet. Samtidigt kan mycket information skapa en oro för om man har tillräcklig kunskap för att klara av uppdraget, vilket också kan innebära en risk för att familjehemmet tackar nej till placeringen.

Släktinghemmen var väl insatta i barnens livssituation innan de officiella uppdragen utformades och hade tillräckligt mycket information om barnen, medan familjehemmen hade mindre information, som inte alltid ansågs tillräcklig. Bristen på information hos familjehemmen skulle kunna bero på den sekretess som socialtjänsten måste förhålla sig till (Socialstyrelsen, 2013a; Whenan m.fl., 2009). Utifrån Webers definition av makt som möjligheten att få igenom sin vilja kan sekretessen brukas som ett maktmedel. När familjehemsföräldrar efterfrågar information kan sekretessen åberopas av socialtjänsten som en förklaring till vilken information familjehemmet kan få. Genom att socialtjänsten kan bestämma vilken information om ett barn som omfattas av sekretess och inte, kan det ses som att socialtjänsten har möjlighet att få igenom sin vilja. Utifrån Webers definition kan det förstås som att socialtjänsten har makt gällande informationen och att de kan använda sig av denna makt gentemot familjehemmet (Skau, 2007).

Enligt Skaus (2007) teori om makt och hjälp kan makt både vara till hjälp och orsaka skada. Skau menar att det synsättet på makt är särskilt framträdande i ärenden som rör barn och familj, då åtgärder från socialtjänsten nästan alltid missgynnar någon part. Därmed bör, enligt Skau, en kalkyl upprättas, som visar

på de vinster och kostnader som följer av socialtjänstens ingripande (Skau, 2007). När det handlar om vilken information om barnet som ska ges till familjehemmen kan man utifrån Skau (2007) se det som att en kalkyl bör upprättas för att rätt beslut ska kunna fattas. I kalkylen gällande information kan socialtjänsten behöva väga vinsterna med att familjehemmet får mer information mot barnets och dess biologiska familjs rätt till integritet. Informanternas diskussioner om hur mycket information familjehem bör få om barnet kan förstås som att de också tänker kring de vinster och kostnader som mer information om barnet kan medföra.

7.2 Utbildning och handledning

I detta avsnitt presenteras familjehemmens och släktinghemmens upplevelser av stöd i form av utbildning och handledning.

Samtliga familjehem och ett släktinghem beskrev att de fick utbildning eller handledning under uppdraget. Utbildningen och handledningen var utformad på olika sätt, till exempel som seminarier, enskild handledning/samtal och grupphandledning. Flera av de informanter som hade handledning i grupp beskrev att de tyckte det var bra att träffa andra familjehem/släktinghem samt att dela erfarenheter med varandra.

“Det var någon annan som hade någon samma situation och man kunde liksom [...] ‘så här gjorde vi och så här gjorde vi i den situationen’. Jaha men det är kanske så man ska göra då istället.”
(FH)

Det finns forskning som visar att det kan vara betydelsefullt för familjehem och släktinghem att träffa andra med liknande uppdrag, bland annat för att stötta varandra och för att byta erfarenheter. Forskningen visar att stöd från andra familjehem/släktinghem kan ge något mer än stödet från en socialsekreterare, då familjehemmen/släktinghemmen har ett speciellt uppdrag, som kan vara svårt att sätta sig in i för en person som inte har liknande erfarenheter (Luke & Sebba, 2013; MacGregor m.fl., 2006). Utifrån forskningen kan familjehem och släktinghem ha en större förståelse för varandra, vilket kan vara en förklaring till att informanterna tyckte det var betydelsefullt att träffa andra familjehem och släktinghem.

Utifrån den tidigare forskningen kan familjehemmen och släktinghemmen ses som experter på familjehemsområdet, då det kan vara svårt för andra att sätta sig i deras situation. Med utgångspunkt i Berggrens definitioner av samarbete kan man se familjehemmen och släktinghemmen som organisationer.

Handledningsdeltagarna kommer från olika organisationer (familjehem och släktinghem) och utbyter erfarenheter med varandra. De andra deltagarna kan sedan använda sig av detta i sitt eget arbete, men deltagaren som delade med sig av sina erfarenheter har inte ansvar för problem i de övriga familjehemmen eller släktinghemmen. Utifrån Berggrens definition av olika samarbetsformer kan grupphandledningen därmed ses som en form av samråd, då familjehemmen och släktinghemmen fick råd av varandra, som de sedan kunde använda sig av (Lofström, 2007).

En informant som deltog i en handledningsgrupp vid några tillfällen tyckte inte att handledningen var bra. Detta eftersom de andra deltagarna talade illa om de placerade barnens biologiska föräldrar, istället för att stötta varandra i uppdragen.

“[...] Det passade mig inte riktigt, därför att det blev så mycket prat ifrån de här andra fosterföräldrarna, så mycket skitsnack om de biologiska föräldrarna, och det tycker jag, det går inte. Ska man ta hand om ett sånt här barn, då måste man tänka att det är inte mitt barn, jag har det till låns.” (FH)

Situationen i informantens handledningsgrupp stämmer överens med Lukes och Sebbas (2013) forskning, som har visat att handledningsgrupper kan vara till hjälp, men att de också riskerar att bli platser för skvaller. Enligt Luke och Sebba (2013) har handledaren en viktig roll i att hålla handledningen till sitt syfte.

Synen på dagens familjehem och släktinghem innefattar att de ska vara kompletterande föräldrar till de placerade barnen och inte ersätta de biologiska föräldrarna. En av deras centrala uppgifter är att stötta det placerade barnet i kontakten med dess biologiska föräldrar (Hudson & Lévasseur, 2002; Höjer, 2001; Höjer, 2003; Rasmusson & Regnér, 2013; Sanchirico & Jablonka, 2000; Wåhlander, 1990). Informanten som inte tyckte att grupphandledningen var till hjälp hade en syn på uppdraget som kan stämma överens med att vara en kompletterande förälder, genom att hon ansåg att hon hade barnet till låns. Enligt informanten fungerade det inte att tala illa om de biologiska föräldrarna och samtidigt genomföra uppdraget. Utifrån informantens syn på uppdraget blev därför inte handledningsgruppen en plats som erbjöd något stöd.

Handledningsgruppen kan definieras som en samrådsgrupp (Lofström, 2007), men informantens upplevelse av handledningen kan ändå förstås utifrån Tuckmans modell om gränsöverskridande team (Axelsson & Bihari Axelsson, 2007). Informanten deltog i handledningsgruppen vid några tillfällen, men slutade då hennes värderingar kring de placerade barnens biologiska föräldrar inte stämde överens med de övriga deltagarnas. Utifrån Tuckmans modell kan det förstås som att handledningsgruppen hade kommit till den andra fasen, storming, då det i gruppen fanns oenigheter kring vilka värderingar som skulle gälla. Gruppen hade inte nått fram till den tredje och fjärde fasen, där konflikterna löses, en gemensam kultur utformas och medlemmarna arbetar tillsammans, innan informanten slutade i gruppen (Axelsson & Bihari Axelsson, 2007).

De familjehem och släktinghem som hade haft handledning hade en önskan om att få handledning igen. De två släktinghem som inte hade deltagit i handledning beskrev att de ville träffa andra familjehem/släktinghem.

“Man kan byta erfarenheter kanske med andra föräldrar i samma situation och som har barn med liknande svårigheter [...] Och kanske även med socialens hjälp då. Det är väl egentligen det, så att man kan byta erfarenheter och tankar med varandra.” (SH)

Släktinghemmets önskemål var att träffa andra som hade barn med liknande svårigheter. Det finns ett större behov av utbildning kring barn med särskilda behov och genom utbildning kan man utveckla de förmågor som behövs för att ta

hand om barnet (Hudson & Levasseur, 2002; MacGregor m.fl., 2006; Whenan m.fl., 2009). Eftersom allt fler barn placeras i familjehem istället för på institution finns det idag fler barn med särskilda behov och svårare problematik i familjehem än vad det tidigare fanns (Wåhlander, 1990). Därmed kan det idag finnas ett större behov för familjehem att få utbildning kring dessa barn.

Det andra släktinghemmet som beskrev att de inte hade erbjudits någon utbildning hade haft barnet boende hos sig i flera år. Informanten trodde att den uteblivna utbildningen berodde på att socialtjänsten tänkte att barnet skulle flytta tillbaka till föräldrarna.

“Utbildning över huvudtaget tror jag inte de har pratat med mig om i alla fall, liksom. Jag tror säkert att det finns. I och med att det hela tiden är, [barnet] ska flytta, [barnet] ska flytta, men nu har det gått [antal] år. [...]” (SH)

Inriktningen på socialtjänstens arbete med familjehemsplacerade barn är att arbeta för att barnen ska flytta tillbaka till sina biologiska föräldrar (Sanchirico & Jablonka, 2000; Wåhlander, 1990). Denna inriktning kan utifrån Skaus (2007) teori om makt ses som en generalisering av vad som generellt anses bäst för placerade barn. Informantens resonemang om den uteblivna utbildningen skulle kunna förklaras utifrån att socialtjänsten ser placeringen som temporär, då utgångspunkten är att barnet ska flytta tillbaka. Det kan ha gjort att utbildningen inte sågs som lika viktig.

Om informanterna fick utbildning och handledning skiljde sig åt beroende på om de var familjehem eller släktinghem. Samtliga familjehem hade deltagit i utbildning eller handledning, medan ett av släktinghemmen hade gjort det. Det släktinghem som fick utbildning fick det efter ett och ett halvt år, vilket hon ansåg var för lång tid efter placeringens början. De två andra släktinghemmen fick inte utbildning eller handledning.

Enligt Wåhlander (1990) kan släktinghem ha svårt att se sig som ett släktinghem med ett formellt uppdrag. Det kan även tänkas påverka familjehemssekreterarna, som kan se släktinghemmet mer som släktingar än som en sorts familjehem. Detta skulle kunna vara en förklaring till att släktinghemmen fått utbildning och handledning i mindre omfattning än familjehemmen. Om familjehemssekreterarna inte ser släktinghemmet som uppdragstagare i samma utsträckning som ett familjehem kan det medföra att de inte får utbildning. Den mer successiva placeringen av barnen i släktinghemmen jämfört med i familjehemmen kan också göra att det inte blir lika tydligt när uppdraget startar och när utbildningen bör ske.

7.3 Socialsekreterare

I detta avsnitt behandlas socialsekreterarnas stöd samt hur byte av socialsekreterare kan påverka stödet.

Samtliga familjehem och släktinghem beskrev att de hade kontakt med två olika socialsekreterare: barnsekreteraren samt familjehemssekreteraren. Flera av informanterna beskrev att de fick stöd genom kontakten med socialsekreterarna. Stödet kunde bestå av samtal och hjälp i krissituationer, möjlighet att ringa samt

uppmuntran. Ett familjehem beskrev att hon kunde säga vad som helst till socialsekreterarna och att de lyssnade och tog henne på allvar. Ett annat familjehem beskrev att hon fick ett bra stöd från familjehemssekreteraren och alltid kunde ringa denne.

“Ja, vi fick stöd när vi frågade efter det. [...] Alltså, jag hade ju alltid min familjehemssekreterare att ringa, jag ringde [familjehemssekreteraren] jättemycket. Jag ringde och var, jag frågade om, det gjorde jag ju hela tiden. Så att [familjehemssekreteraren] stöttade mig ju så. I de akuta grejerna, eller sådär, bara att man kunde bolla det med någon.” (FH)

De två informanternas beskrivningar handlade om att de var fria i att kontakta och vara öppna med familjehemssekreterarna. Utifrån Skaus (2007) resonemang om makt och hjälp kan deras situationer förstås som att socialtjänstens makt vid dessa tillfällen inte påverkade stödet negativt. Informanterna beskrev inte några betänkligheter kring att socialtjänstens makt hindrade dem att höra av sig.

Ett annat familjehem beskrev att man för att få hjälp själv måste ta för sig och ringa och be om hjälp. Detta hade informanten lärt sig med tiden, men hon menade att nya familjehem kunde ha svårt att veta vilka krav de ska ställa på socialtjänsten. Informanten beskrev ett nytt familjehem som hon var bekant med.

“[...] Det kan också bero på att vi vet också lite vilka krav vi ska ställa. Är man ny så är det inte så lätt. [...] Där tror jag att det är jätteviktigt med utbildning. [...] De [det nya familjehemmet] tycker det är besvärligt liksom, att hålla på och ringa till socialkontoret och så och det tycker inte jag. Jag tycker det är bra att kunna ringa och diskutera och så. För de hade nog förväntat sig att de skulle bli uppringda ofta och sådär. Man får liksom ta för sig lite. [...]” (FH)

Ett släktinghem tyckte inte att det som bestämdes på möten följdes upp och önskade mer uppföljningar samt ett mer kontinuerligt stöd från socialsekreterarna. Under mötena med socialtjänsten upplevde de att det mest diskuterades ekonomi. När de vid ett tillfälle bad om hjälp kände de sig misstrodda som släktinghem.

“‘Ja, men nu är det dåligt i [kommunen]’. Ja det var ju ett tillfälle ‘Det ger vi fullständigt fan i, vi behöver hjälp här och nu. Hallå?’. Och då va, tittade de lite grann på oss så att... Och då kände vi oss, ‘Aha, är vi misstrodda som familjehem nu, eller stödfamilj?’ Så det blev ju en misstanke mot socialtjänsten. ‘Hur reagerar dem?’” (SH)

Familjehemmet beskrev att man måste våga ta för sig och ställa krav för att få hjälp från socialtjänsten. Släktinghemmet beskrev att de ställde krav och i samband med det kände sig misstrodda som släktinghem. Det skapade en misstanke mot socialtjänsten och de funderade över hur socialtjänsten reagerade. Både familjehemmets och släktinghemmets citat kan med utgångspunkt i Skaus (2007) resonemang förstås utifrån den maktrelation de har till socialtjänsten. Familjehemmet visste vilka krav de kunde ställa på socialtjänsten och tyckte att det fungerade väl. Utifrån Webers maktdefinition kan detta förstås som att kunskapen gav familjehemmet mer makt i relationen till socialtjänsten eftersom de hade möjlighet att få igenom sin vilja (Skau, 2007). Släktinghemmet beskrev

att de mötte motstånd när de bad om hjälp och att de inte fick igenom sin vilja. Händelsen gjorde att de kände en misstanke mot socialtjänsten. Utifrån Skau (2007) kan misstanken mot socialtjänsten grunda sig i socialtjänstens kontrollerande funktion. När socialtjänsten inte gav släktinghemmet det stöd de behövde kan den kontrollerande funktionen ha upplevts som mer framträdande, då släktinghemmet började fundera på hur socialtjänsten kunde reagera. Man kan tänka sig att det i framtiden kan göra att släktinghemmet känner sig mindre fria i att efterfråga stöd och att de reflekterar över socialtjänstens reaktion innan de ber om stöd. Detta kan ses som att anpassning främjas före kritik (Skau, 2007).

Samma släktinghem beskrev att de tog ett stort ansvar, då de inte fick det stödet från socialtjänsten. Senare, när de fick en annan socialsekreterare, fick de höra att de hade varit för starka för att få hjälp.

“[...] [Socialsekreteraren] sa det ‘Ni hade behövt klappa ihop lite grann och inte vara så starka. Därför har ni blivit lämnade kanske mellan stolarna, att den här familjen reder sig.’” (SH)

Utifrån den nya socialsekreterarens kommentar kan man tänka sig att släktinghemmet blev för starka genom att de tvingades hantera problemen på egen hand, då de inte kände stöd hos socialtjänsten. När de fick en ny socialsekreterare upplevde de att de fick ett erkännande i att de skulle ha haft mer stöd tidigare under uppdraget. På så sätt kan bytet av socialsekreterare ha varit något positivt för släktinghemmet.

Flera av informanterna beskrev att de fick byta socialsekreterare flera gånger under ett uppdrag. De beskrev att det kunde ta tid innan de fick förtroende och tillit för den nya socialsekreteraren samt att den nya socialsekreteraren inte var den första de ringde när problem uppstod.

“Det är bara det att man precis har fått ett förtroende för en då. Så ska man försöka få ett nytt förtroende för en annan och det tar ju ett tag att bygga upp ett förtroende faktiskt, när det gäller såna här saker.” (FH)

De flesta informanterna beskrev byte av socialsekreterare som något negativt, eftersom det innebar att det tog tid att bygga upp ett nytt förtroende. Enligt flera studier är det viktigt med en god relation mellan socialsekreteraren och familjehemmet/släktinghemmet, för att familjehemmet/släktinghemmet ska känna stöttning från socialtjänsten och kunna be om stöd (Brown & Calder, 2000; MacGregor m.fl., 2006; Rodger m.fl., 2006).

När socialsekreterarna byttes ut upplevde flera av informanterna att den information som de lämnat till den gamla socialsekreteraren inte lämnades över till den nya. De beskrev också att uppföljningar missades, vilket gjorde att de inte fick det stöd de behövde.

“Och så bytte vi handläggare hela tiden under den här perioden, så det var precis som att det bara föll undan.” (SH)

När socialsekreterarna byttes ut upplevde flera informanter att uppföljningar och information missades. Utifrån Berggrens definitioner av olika former av samarbete kan problematiken ses som en brist på samordning mellan den gamla och den nya socialsekreteraren. Samordning innebär att organisationerna kommunicerar med varandra, för att undvika problem (Löfström, 2007). Socialsekreterarna kan ses som organisationer, som behöver samordna sig genom att kommunicera, för att undvika att problem uppstår. Informantens citat kan förstås som att samordningen mellan socialsekreterarna inte fungerade, eftersom det uppstod problem med att uppföljningar missades.

7.4 Kontakten med de biologiska föräldrarna

Under avsnittet behandlas familjehemmens och släktinghemmens upplevelser av stödet i kontakten med de placerade barnens biologiska föräldrar. Avsnittet är uppdelat i *umgänge*, *bestämmanderätt* och *krav*. Jämförelsen gällande skillnaderna i stödet mellan familjehem och släktinghem behandlas sist i avsnittet, under rubriken *Krav*.

7.4.1 Umgänge

Kontakten med de biologiska föräldrarna beskrev de flesta informanterna som problematisk på något sätt. Några informanter beskrev att socialtjänsten hade styrt upp umgänget, vilket de såg som positivt. Ett familjehem hade fått stöd från socialtjänsten genom att barnens biologiska mamma erhållit ekonomiskt umgängesstöd, vilket innebar att barnen kunde göra något tillsammans med mamman under umgängen. Ett släktinghem beskrev att barnets biologiska mamma fick stöd av professionella under umgänget. Umgänget skedde på en organiserad mötesplats för föräldrar och barn där föräldrarna erhöll professionellt stöd i föräldrarollen, något informanten såg som positivt.

Ett familjehem beskrev att omfattningen av barnets umgänge med den biologiska mamman hade minskats eftersom barnet inte ville delta i umgänget. Informanten hade tidigare velat ställa in umgängen, men kände sig tvungen att fullfölja dem då de var beslutade av socialtjänsten. Informanten beskrev att hon kände rädsla för om barnet i framtiden skulle våga anförtro sig åt henne, eftersom hon vid umgängestillfällena inte hade följt barnets vilja.

“Så egentligen, så varenda gång [barnet] har sagt det [att barnet inte vill] så hade jag velat bara lyfta luren ‘[barnet] vill inte, [barnet] vill inte’ så. För det är ju självklart, det är ju det man vill, att de ska berätta saker och man tar det på allvar.” (FH)

Informanten beskrev att hon före varje umgänge behövde övertala barnet att träffa den biologiska mamman samt att hon vid tillfällen behövt fysiskt lösgöra barnet från sig själv, efter att barnet klängt sig fast vid henne. Övertalningen pågick under flera år, innan hon berättade för socialtjänsten att barnet inte ville träffa mamman. Informantens beskrivning av sin situation kan utifrån Skaus (2007) resonemang förstås som ett uttryck för socialtjänstens makt. Socialtjänsten var med och bestämde umgängets omfattning det är möjligt att informanten kände sig tvungen att följa riktlinjerna, trots att hon inte ansåg att det var det bästa för barnet. Informanten kan, utifrån Skau (2007), ses som en klient eftersom hon har socialtjänsten att vända sig till för hjälp och stöd i uppdraget som

familjehemsförälder. Samtidigt har socialtjänsten också ett ansvar i att kontrollera att det som har bestämts på socialkontoret följs av informanten, vilket innebär att informanten befinner sig i ett beroende gentemot socialtjänsten. Enligt Skau (2007) främjar beroendet medgörlighet och anpassning, snarare än kritik. Socialtjänstens makt kan därför ha medfört att informanten inte upplevde att hon vågade be om stöd i en situation där hon oroade sig för barnet. När informanten berättade för socialtjänsten och förklarade att barnet motsatte sig umgänge, kände informanten att hon fick stöd.

Ett annat familjehem beskrev att hon kunde bolla vidare de biologiska föräldrarnas önskemål kring umgänget till socialtjänsten. Socialtjänsten tog en stor del av kommunikationen med de biologiska föräldrarna, vilket informanten såg positivt på eftersom hon på detta sätt inte blev ansvarig inför de biologiska föräldrarna.

“[...] För att, ska det bestämmas om regler och tider och dagar man ska träffas och så, och om föräldrarna tycker något annat så kan jag ju bara bolla vidare och säga att ‘ då kan du ju ta det med socialtjänsten’ och då blir jag inte riktigt den där boven i dramat som bestämmer alla reglerna. [...] så då gick de in och tog mycket större del i den kommunikationen [...]” (FH)

Citatet kan förstås som att socialtjänstens makt och kontrollfunktion var positiv för informanten genom att hon kunde hänvisa till socialtjänsten i situationer där de biologiska föräldrarna hade synpunkter på umgänget. I informantens fall kan därför socialtjänstens makt ha varit till hjälp (Skau, 2007).

Ett mer uppstyrt umgänge efterfrågades av två släktinghem. Båda beskrev att det behövdes för barnens skull. Ett av dessa släktinghem menade att det var bättre med umgänge som skedde mer sällan, men som anpassades efter barnet och förälderns förmåga, än umgänge som inte blev av eller inte blev bra för barnet. Informanten önskade att socialtjänsten skulle arbeta mer med den biologiska förälderns föräldraförmåga.

“Jag hade velat att [föräldern] träffar [barnet] en gång i månaden, på något neutralt ställe, på socialkontoret finns ju ett lekrum. [...] Jag hade velat att [föräldern] är där med [barnet], utan telefon, med en familjestödare som kunde gå in och hjälpa [föräldern]. I, ja, hur man är som förälder, för det vet inte [föräldern]. Och även hjälpa [barnet], för att när [barnet], de gångerna [barnet] träffar [föräldern] så är det ju allt på en gång. Alltså, [barnet] är som en duracellkanin som inte vet var [barnet] ska ta vägen, för [barnet] vet ju att om [barnet] slutar prata i en halv sekund så riktar [föräldern] ju sin uppmärksamhet på telefonen.” (SH)

Det andra släktinghemmet som efterfrågade ett mer uppstyrt umgänge menade att umgänget skedde på bekostnad av barnen. Släktinghemmet beskrev att de hade svårt att lämna barnen hos den biologiska föräldern, då barnen inte ville åka dit. De menade att det är viktigt att barnens relation till den biologiska föräldern inte kommer före barnens välmående. Släktinghemmet önskade att socialtjänsten ställde högre krav på den biologiska föräldern.

“Jag tycker att de [socialtjänsten] kunde gått in och jobbat mer aktivt med [föräldern]. Nu är ju mycket på frivillig basis, det är ju inget LVU. Näe. Och där tycker jag att socialtjänstlagen är lite vek. För att, man ska titta ur barnperspektivet och jag tycker inte att det har varit ur barnperspektivet. Och det säger barnen själva också. Utan det var mycket [föräldrarnas] känslor, [föräldrarnas] tillstånd [...] Och [föräldern] fick inget kvitto på att [föräldern] skulle jobba tillbaka, det här måste du göra för att möta barnen. [...] Utan det var bara ‘jag ska ha, jag ska ha, jag ska ha, jag har rätt till’ [från föräldrarnas sida]. [...] [Föräldern] tittade inte på sig själv utifrån och [föräldern] kanske inte har förmågan heller. Men det var ingenting som jobbades med det. Och det saknade vi. För vi fick ta så mycket rester på barnen när de kom sen. ‘Varför fick vi inte den maten vi hade pratat om, varför fick vi inte duscha, varför fick vi inte sitta vid tv:n.’ [...]” (SH)

De två släktinghemmen ovan beskrev att umgänget inte var för barnens bästa. Enligt forskning förväntas familjehemmen hålla kontakt med barnets biologiska föräldrar eftersom den övergripande inriktningen på placering i familjehem är att arbeta för att barnet ska återgå till sina biologiska föräldrar (Sanchirico & Jablonka, 2000; Wåhlander, 1990). Utifrån Skaus (2007) maktperspektiv kan inriktningen som socialtjänsten arbetar efter förstås som en generalisering, vilket kan medföra att omständighetens egenart försvinner. Man kan tänka sig att socialtjänstens mål att arbeta för en återgång till de biologiska föräldrarna kan göra att ett barns specifika behov gällande umgänget med de biologiska föräldrarna missas.

Socialtjänsten beslutar om umgänge mellan det placerade barnet och dess föräldrar och har därmed möjlighet att få igenom sin vilja, vilket utifrån Webers maktdefinition kan förstås som att socialtjänsten har makt att besluta om umgänge (Skau, 2007). Utifrån Skaus teori om makt och hjälp bör en kalkyl över vinster och kostnader upprättas när socialtjänsten ingriper, då deras makt både kan vara till hjälp och orsaka skada. Två av släktinghemmen ansåg inte att umgängen var för barnens bästa, vilket kan ses som stora kostnader i kalkylen. Frågan är då om kostnaderna vägs upp av de vinster som kommer av umgänge med de biologiska föräldrarna? Kostnaderna för barnens missnöje vid umgänge kan vägas mot de vinster barnet får av umgänge och även mot de biologiska föräldrarnas vinster av att ha kontakt. En annan fråga är om man i ett fall där barn riskerar att fara illa kan väga in de vinster ett umgänge kan ge för de biologiska föräldrarna, eller om man bara ska ta hänsyn till de vinster och förluster som gäller för barnet.

7.4.2 Bestämmanderätt

Samtliga släktinghem beskrev svårigheter rörande bestämmanderätt i frågor som rörde barnen. De biologiska föräldrarna var vårdnadshavare, vilket innebar att deras godkännande krävdes i flera situationer. Ett av dessa släktinghem beskrev att de placerade barnen hade varit oroliga för om de skulle få stanna kvar i släktinghemmet eller om den biologiska föräldern skulle ta hem dem. Socialtjänsten förklarade för barnen att socialtjänsten kunde ta ärendet till domstol om det var nödvändigt, vilket släktinghemmet såg som ett stöd till barnen.

“[...] Att, ‘det här kommer inte ske’. Att, ‘vi kommer gå till rätten, det kommer bli ett LVU om inte [den biologiska föräldern] går med på det här. Ni behöver inte bekymra er för socialtjänsten har ju ändå viss

makt i det hela. Och vi måste titta ur barnperspektivet. ' Och det var först då som barnperspektivet kom fram. Annars så var det [den biologiska föräldrarnas]. ' (SH)

Ett annat släktinghem beskrev att det uppstod svårigheter i samband med att de ville ta med det placerade barnet på en resa, då den biologiska föräldern inte ville skriva på barnets pass. Informanten tog upp problemet med socialtjänsten, som erbjöd sig att tala med föräldern för att hitta en lösning som blev bra för barnet. Släktinghemmet beskrev att socialtjänsten i samtalen med den biologiska föräldern talade utifrån vad de ansåg var bäst för barnet och inte förde släktinghemmets talan. Detta arbetssätt ansåg släktinghemmet var positivt.

Ett tredje släktinghem ansåg att vårdnadshavarnas bestämmanderätt begränsade möjligheterna att göra barnet delaktigt i familjen. Släktinghemmet beskrev ett exempel när de skulle åka på en resa och de biologiska föräldrarna inte godkände att det placerade barnet följde med.

“Det är en frivillig placering, det är en frivillig placering, det är en frivillig placering. ' Föräldrarna har allt att säga till om [...] Jag ska vara [barnets] familj, men [barnet] ska inte räknas in i min familj [...] Jag försökte förklara det för [barnets förälder] [när barnet inte fick följa med på en resa]: 'Vad tror du att [barnet] tänker när vi går här och packar en resväska? I [barnets] värld är det självklart att [barnet] ska följa med på den resan. ' [...] hur kan man utsätta ett litet barn för det? Det är galet, men så är det. Så, allting vi ska göra måste vi ta upp på möten och det ska beviljas av föräldrar. ' (SH)

Samma släktinghem beskrev ett tillfälle då de biologiska föräldrarna ville hämta hem det placerade barnet. Barnet hade vid tidpunkten inte varit hos föräldrarna på sju månader och inte träffat dem på två månader. Informanten beskrev en ständig rädsla för att de biologiska föräldrarna skulle avsluta den frivilliga placeringen, eftersom de hade laglig rätt att hämta barnet. Informanten beskrev hur hon blev bemött av socialtjänsten när hon ringde dem.

“Och jag ringde upp soc. och då sa de att håller jag kvar [barnet] här så åker jag dit för försök till kidnappning, så de hade alltså laglig rätt att bara komma och hämta [barnet] [...] Soc. sa då att 'det måste ni göra, det ligger er i fatet om ni inte är samarbetsvilliga'. För det är det jävla ordet man har fått höra alltid, att vara samarbetsvillig, att inte försvåra umgänge kring föräldrar och barn. ' (SH)

Stödet gällande bestämmanderätt kan påverkas av att socialtjänsten har både en stöttande och kontrollerande funktion (Skau, 2007). Det första släktinghemmet upplevde ett stöd i att socialtjänsten uttryckte att de kunde använda sin makt för att barnen skulle få bo kvar i släktinghemmet. Socialtjänstens kontrollfunktion uppfattades i situationen som positiv, då den användes på ett sätt som innebar hjälp för barnen. Det tredje släktinghemmet uttryckte att de biologiska föräldrarna hade rättigheter att hämta barnet även om de inte hade träffat barnet på lång tid. Släktinghemmet bad om stöd från socialtjänsten för att förhindra att föräldrarna hämtade barnet, då hon inte ansåg att det var bra för barnet. Informanten uppmanades av socialtjänsten att samarbeta och att inte försvåra umgängen mellan de biologiska föräldrarna och barnet. Situationen kan förstås som att

släktinghemmet inte kände att hon fick gehör för sin oro för barnet. I situationen där informanten hade behov av socialtjänstens stöd blev socialtjänstens kontrollfunktion mest framträdande. Utifrån dessa situationer kan socialtjänstens kontrollfunktion ha både positiv och negativ inverkan på upplevelsen av stödet från socialtjänsten.

Bestämmanderätt var ett område som släktinghemmen uttryckte som problematiskt. Släktinghemmen uttryckte inte något specifikt önskemål om stöd från socialtjänsten, men två av släktinghemmen beskrev att de ville genomföra en vårdnadsöverflyttning, vilket hade inneburit mer bestämmanderätt. Ett släktinghem ville inte genomföra en vårdnadsöverflyttning, men hade en fullmakt som gav dem mer bestämmanderätt i vissa frågor.

7.4.3 Krav

Två släktinghem och ett familjehem efterfrågade att socialtjänsten skulle ställa högre krav på de biologiska föräldrarna. De beskrev flera krav som de ansåg hade kunnat förbättra barnens situation. Kraven innefattade att de biologiska föräldrarna skulle genomföra det som bestämts på möten, att föräldrarna skulle genomgå drogtester samt att socialtjänsten skulle göra oplanerade hembesök hos föräldrarna.

Informanterna önskade att det hade gjorts oanmälda hembesök hos de biologiska föräldrarna. Detta för att socialtjänsten skulle få reda på hur barnen hade det hos föräldrarna. Ett av släktinghemmen beskrev att hon fotograferade föräldrarnas bostad när socialtjänsten inte ville göra oanmälda hembesök. Enligt informanten vidtogs inga åtgärder från socialtjänstens sida och de menade att skälen för ett ingripande var otillräckliga. Informanten beskrev att socialtjänsten bokade in hembesök med den biologiska föräldern, vilket innebar att denne städade dagen innan och på så sätt fick socialtjänsten inte se hur barnet hade det hos föräldern. Släktinghemmet efterfrågade också drogtester av den biologiska föräldern.

“(...) Jag tog kort på nappflaskor som låg på golvet med möjlig mjölk i och söndertuggade nappar och en blodig tampong som låg på golvet [...] jag tog kort på allt som fanns och visade soc. Hände ingenting. Det var inte tillräckliga skäl för att, då gjorde de istället så att de hade bokade dagar då de åkte hem till [föräldern]. Så [föräldern] visste att klockan två på tisdag kommer soc hit, det gjorde ju bara att klockan ett på tisdag städade ju [föräldern], så det var jättefint när soc kom dit klockan två och satt där och fikade med dem i en timme. Det var väl inga problem? Och så satte de en ny tid: ‘Då kommer vi igen om fjorton dagar.’ [...] Och jag skrek efter oplanerade besök: ‘Åk dit, knacka på!’, ‘Nej, det får vi inte göra!’, ‘Be [föräldern] lämna blodprov?’, ‘Det får vi inte heller göra, för [föräldern] är myndig och det är något [föräldern] måste göra frivilligt.’” (SH)

Ett familjehem var positivt till att den biologiska föräldern drogtestades innan umgångena påbörjades. Vid ett tidigare uppdrag blev informanten tillsagd av socialtjänsten att lämna ett barn hos föräldrar där det funnits kanyler liggandes inom räckhåll för barnet. Informanten önskade högre krav på de biologiska föräldrarna genom oplanerade hembesök och drogtester.

“[...] då ringde jag till socialen och då sa jag att det här funkar inte sa jag, vi måste veta att de kan klara och [barnet] kan inte vara i den röran över en helg. Och då sa socialsekreteraren det, '[barnet] är så trygg hos er och [barnet] har det så bra, så [barnet] klarar de dagarna hos sina föräldrar. De måste få tillfälle att träffa [barnet], de vet hur de ska bete sig.’ ‘Nej, men det vet de inte’, sa jag. ‘De har ju ‘highlife’ där och så kanyler ligger på bordet, [barnet] kan ju ta dem och få smittor och allting.’ Nej, det tyckte de, att där skulle vi ändå lämna [barnet]. Det gjorde vi inte då, men det var ju många tillfällen det var så faktiskt, att de sa att ni måste lämna henne, för att de måste lära sig.[...] och då kände jag liksom ibland [...] att jag kunde mer än socialsekreterarna om situationen [...] och det tar lång tid att bearbeta det med barnen, det som de har varit med om.” (FH)

Citatet visar på att informanten valde att inte lämna ett barn i en miljö som hon ansåg var skadlig för barnet, även om socialtjänsten sa att hon skulle lämna barnet där. Utifrån Skaus (2007) teori om makt och hjälp kan det förstås som att informanten inte påverkades av socialtjänstens maktfunktion, då hon gjorde på det sätt som hon ansåg var rätt, även om socialtjänsten hade en annan åsikt.

Informanternas önskemål om ökade krav på de biologiska föräldrarna kan utifrån Skaus (2007) resonemang förstås som att de ville att socialtjänsten skulle använda sin makt gentemot de biologiska föräldrarna på ett mer radikalt sätt, som ett stöd för familjehemmen och släktinghemmen. Utifrån Skaus teori om makt och hjälp bör socialtjänsten först göra en kalkyl över de vinster och kostnader som de ökade kraven skulle innebära. Man får då fundera över vilka vinster oplanerade hembesök eller obligatoriska drogtester ger och om dessa väger upp för kostnaderna i form av den integritetskränkning som detta kan innebära för de biologiska föräldrarna. Om socialtjänsten använder sin makt genom oplanerade hembesök och drogtester riskerar det att skada föräldern och frågan är om den skadan vägs upp av de vinster det innebär för barnen.

Både familjehemmen och släktinghemmen beskrev att kontakten med barnens biologiska föräldrar kunde vara problematisk. Det fanns både familjehem och släktinghem som fick olika typer av stöd av socialtjänsten i kontakten med de biologiska föräldrarna. En skillnad mellan släktinghemmen och familjehemmen var att släktinghemmen i högre utsträckning efterfrågade ett mer uppstyrt umgänge samt att de inte ansåg att barnens bästa hade kommit i första hand. Gällande bestämmanderätt beskrev familjehemmen inte det som något problem, medan flera av släktinghemmen gjorde det. Samtliga släktinghem i undersökningen beskrev hur relationerna till de biologiska föräldrarna kunde kompliceras av att de var släktingar. Ett av släktinghemmen beskrev att det kunde vara svårt att hålla tillbaka känslorna eftersom hon var släkt med barnets biologiska föräldrar.

“[...] även om det är familj, då är det ju oftast ännu mer, ännu tätare. Och då kan det explodera väldigt mycket. Hade det varit främmande människor, då kanske man kan hålla sig på ett annat sätt.” (SH)

Citatet kan vara en hjälp i att förstå varför relationen till de biologiska föräldrarna var svårare att hantera för släktinghemmen än för familjehemmen. Släktinghemsföräldern har flera roller, då denne utöver rollen som

släktinghemsförälder också kan vara moster, farfar, kusin etc. Släktskapet kan innebära att det finns en historia som påverkar relationerna. En möjlig förklaring till att frågor kring de biologiska föräldrarna upplevdes som mer problematiska bland släktinghemmen kan vara att de inte ser sig som ett släktinghem med ett formellt uppdrag och därmed försöker lösa svårigheterna inom familjen (Wähländer, 1990). Även socialsekreterarna och de biologiska föräldrarna kan tänkas se på släktinghemmet mer som släktingar än som släktinghem och socialsekreteraren kan bli en person i periferin för släktinghemmet. Det kan göra att de biologiska föräldrarna och släktinghemmet i större utsträckning kommunicerar direkt med varandra, medan familjehemmen i större utsträckning för diskussionerna med de biologiska föräldrarna genom socialtjänsten. På så sätt kan kontakten med de biologiska föräldrarna bli mer problematisk för släktinghemmen än för familjehemmen.

7.5 De placerade barnen

Under detta avsnitt behandlas stödet som de placerade barnen erhållit samt stödet som familjehemmen/släktinghemmen önskade att barnen fick.

Samtliga informanter beskrev att de placerade barnen fick eller tidigare hade fått någon form av stöd från socialtjänsten. Stödet de fick innefattade insatser i skolan, hembesök av socialtjänsten samt lägerverksamhet. Informanterna beskrev också att de placerade barnen fick stöd i relationen till de biologiska föräldrarna, vilket beskrivs under rubriken *Kontakten med de biologiska föräldrarna*.

Samtliga informanter beskrev att socialsekreterarna gjorde hembesök för att se hur barnen hade det. Ett familjehem tyckte att socialsekreteraren ofta gjorde hembesök och var kluven till frekvensen i kontakten. Familjehemmet tyckte att det var bra att socialsekreteraren kontrollerade hur barnen hade det, samtidigt som besöken kunde störa barnen i deras vardag då de tvingades lämna kompisarna och skynda sig hem för att träffa socialsekreteraren.

“[...] Så det är ju, egentligen är det ju naturligtvis bra, men ibland kan jag tycka att det blir lite mycket liksom. De blir social: nu kommer de från socialen, nu kommer socialen. Nu får ni skynda er hem för nu har [socialsekreteraren] kommit, ja sådär va. ‘Ah’ suckar de, ‘kommer [socialsekreteraren] idag igen, vad ska vi nu svara på för frågor.’ [...] De har ju inte gjort någonting, ska de liksom ingå i någon slags social, sfär, sådär. [...]” (FH)

Fyra av familjehemmen och släktinghemmen hade barn i skolåldern och samtliga beskrev att barnen hade svårigheter i skolan. De flesta av dessa deltog i samverkansprojekt tillsammans med skolan och socialtjänsten, kring minst ett av de barn som var placerade i familjen. Enligt informanterna grundande sig projektet i forskning om att familjehemsplacerade barn hade sämre resultat i skolan och projektets syfte var att barnen skulle klara av skolan bättre.

Informanterna hade olika uppfattningar om skolprojektet. Ett familjehem uppgav att det fanns flera svårigheter i samverkansprojektet, till exempel att det var för många deltagare på mötena, att det byttes ut personal och att personalen hade ont om tid. Informanten beskrev att det inte hände så mycket under mötena samt att

det var tungrott. Under mötena kunde det uppkomma diskussioner mellan socialsekreteraren och skolpersonalen om vem som ansvarade för vad.

“[...] Problemet tycker jag kan bli då när man sitter i de här sammankomsterna att man liksom... Vi håller hela tiden på att prata om detta, vad det är och så, men det. Vi vet ju att det är dåligt alltså. [...] Vi vet allt detta och [barnet] vet det också. Vi behöver inte hålla på att prata om det mer på olika möten. [...] För [barnet] blir inte bättre i skolan för det. [...]” (FH)

Ett släktinghem tyckte att skolprojektet fungerade bra, då det var till hjälp både för släktinghemsföräldrarna själva och för barnet. Barnet fick ett bra stöd och släktinghemsföräldrarna informerades om vilka läxor barnet hade, vilket innebar att de kunde hjälpa barnet med skoluppgifterna. Informanten betonade att de som ingick i projektet var engagerade samt att det fanns ett tydligt åtgärdsprogram med information om vem som ansvarade för de olika insatserna.

“Det var ju väldigt ovant när det kom in. Jo, men det har varit bra. Nu när vi ser resultatet av det. [...] För de ifrågasatte, vilka åtgärdsprogram fanns på [barnet]. [Barnet] var ju inte godkänd i alla ämnen.” (SH)

Skolprojektet var ett samarbete mellan socialtjänsten, skolan och familjehemmet/släktinghemmet med syftet att barnet skulle klara skolan bättre. Deltagarna i projektet arbetade tillsammans kring barnets skolgång mot det gemensamma målet att barnet skulle klara skolan. Samtliga parter har ansvar för barnets skolgång och utifrån Berggrens definition av olika sorters samarbete kan det gemensamma arbetet definieras som samverkan (Löfström, 2007). Medlemmarna i samverkansgruppen kom från olika verksamheter och professioner, vilket innebar att projektet utformades som ett gränsöverskridande team. Informanterna hade olika upplevelser av skolprojektet och hur det hade fungerat, vilket kan förstås utifrån samverkansteori med hjälp av Tuckmans modell om de fyra utvecklingsfaserna för gränsöverskridande team (Axelsson & Bihari Axelsson, 2007).

Familjehemmet beskrev att mötena inte ledde någonstans. Informanten upplevde att mötena ägnades åt att förklara projektets syfte för nya medlemmar. Det kan utifrån Tuckmans modell ses som att de befann sig i den första fasen, *forming*, som innebär att medlemmarna orienterar sig gentemot varandra. Diskussionerna om hur mycket tid och pengar som skulle läggas ner på projektet kan förstås som att teamet befann sig i den andra fasen, *storming*, som kännetecknas av konflikter. Medlemmarnas olika syn på hur mycket tid och pengar som skulle läggas ner på projektet kan grunda sig i deras olika professioner (Axelsson & Bihari Axelsson, 2007). Familjehemmet uppfattning om att de inte kom framåt under mötena kan förstås som att samverkansgruppen fastnade i den andra fasen i modellen. Då nya medlemmar tillkom vid varje möte fick de vid varje tillfälle gå tillbaka till den första fasen, för att på nytt orientera sig mot varandra. Eftersom de inte kom vidare i faserna kunde teamet inte formulera gemensamma mål att jobba efter, då det arbetet påbörjas i den tredje fasen (Axelsson & Bihari Axelsson, 2007).

Släktinghemmet beskrev att de kunde se positiva resultat av skolprojektet samt att medlemmarna i teamet var handlingskraftiga. Informanterna beskrev att det fanns ett åtgärdsprogram där det var beskrivet vem som skulle göra vad. Det kan ses som att teamet hade kommit fram till gemensamma mål som de arbetade efter. Detta kan förstås som att teamet har uppnått den fjärde och sista fasen i modellen, *performing*, vilken kännetecknas av att teamet arbetar efter de gemensamma målen (Axelsson & Bihari Axelsson, 2007).

Familjehemmet beskrev att teamets sammansättning förändrades vid varje tillfälle och att teammedlemmarna saknade engagemang, vilket anses vara hindrande för samverkan. Släktinghemmet beskrev att teamet var stabilt samt att medlemmarna var engagerade, vilket anses vara gynnande för samverkan (Axelsson och Bihari Axelsson, 2007; Danermark & Kullberg, 1999). Dessa skillnader i teamens stabilitet kan vara en förklaring till informanternas olika upplevelser av skolprojektet.

De flesta av informanterna önskade någon form av stöd för de placerade barnen. De efterfrågade stöden bestod av insatser i skolan/förskolan, samtalsstöd samt lägerverksamhet. Majoriteten av släktinghemmen hade önskemål om samtalsstöd för de placerade barnen. Ett släktinghem berättade att det hade funnits en plan att barnet skulle gå i en grupp för barn med liknande erfarenheter och få hjälp av socialtjänsten att ta sig dit, men på grund av byte av socialsekreterare uteblev stödet. Ett annat släktinghem önskade en samtalskontakt för barnet när barnet agerade ut.

“[...] Jag förstår inte att [barnet] inte har någon typ av, samtal, på något sätt. Där någon kan hjälpa [barnet] att sätta ord på vad [barnet] känner när [barnet] säger att [barnet] har ont i magen.”
(SH)

Majoriteten av de informanter som hade barn i skolåldern beskrev att de ville ha ett samarbete med skolan och socialtjänsten. De flesta av dessa hade barn som hade hamnat utanför det skolprojekt som fanns, men som hade behov av att vara med. Ett familjehem som ville ha ett samarbete med skolan och socialtjänsten beskrev att hon själv höll i kontakterna kring barnens skolgång, vilket fungerade olika bra beroende på lärarnas engagemang.

Enligt Socialstyrelsen (2010) hade placerade barn generellt en högre risk att gå ut grundskolan med lägre betyg. Samtliga informanter som hade barn i skolåldern gav uttryck för att barnen hade svårigheter i skolan, vilket stämmer överens med tidigare forskning. För att de placerade barnen ska klara sig bättre i skolan och även som vuxna behövs insatser, vilket socialtjänsten, enligt Socialstyrelsen, bör arbeta för (Socialstyrelsen, 2010). Det samverkansprojekt som några av informanterna deltog i, skulle kunna vara en väg att hjälpa barnen till en bättre skolgång och en bättre framtid.

Ett släktinghem efterfrågade mer samverkan mellan socialtjänsten och förskolan. Informanten ansåg att förskolan behövde mer kunskap och information om familjehemsplacerade barn och deras situation. Informanten hade velat ha en stödperson närvarande när barnet skolades in, som kunde finnas till hands för

barnet samt svara på frågor. Informanten tyckte att sekretessen mellan de olika organisationerna och de professionella kring barnet blev ett hinder för samverkan.

Resultatet visade inte några skillnader mellan familjehem och släktinghem gällande stödet för de placerade barnen.

7.6 Avlastning

I detta avsnitt behandlas stöd i form av avlastning. Med avlastning menas att det placerade barnet under kortare perioder får omsorg utanför familjehemmet eller släktinghemmet.

Några av informanterna hade avlastning. Ett familjehem hade avlastning genom ett korttidsboende, enligt lagen (1993:387) om stöd och service för vissa funktionshindrade. Insatsen var för barnets skull, även om den innebar att familjehemmet samtidigt fick avlastning. För ett släktinghem tog det några år innan avlastningen påbörjades. När de inte hade någon ork bad de socialtjänsten om hjälp. Släktinghemmet fick därefter avlastning i form av lägerverksamhet för barnet, något som de tidigare inte visste var möjligt att få. Ett annat släktinghem hade avlastning hos en kontaktfamilj, som var släkt till släktinghemsföräldern, det placerade barnet och den biologiska föräldern. Familjehemmet önskade en annan kontaktfamilj som inte var släkt eftersom släktskapet komplicerade relationerna. Önskemålet om en ny kontaktfamilj nekades av socialtjänsten med motiveringen att det var för tidigt för barnet att få in ännu en familj i sitt liv.

De flesta av informanterna som inte hade avlastning efterfrågade det. Ett familjehem hade önskat avlastning för ett tidigare uppdrag, för att kunna behålla barnet hos sig. När de inte fick någon avlastning tvingades de avsluta uppdraget. Ett annat familjehem önskade kontinuerlig avlastning en helg i månaden vid långsiktiga uppdrag. Informanten beskrev att uppdraget kunde bli intensivt, beroende på barnet i fråga.

“Det är ju väldigt intensivt, beroende på vad man har för barn då, men man har ju barnen omkring sig hela tiden och just den där möjligheten att kunna kanske få åka bort en helg och att de har något avlastningshem dit de hade kunnat få komma, det hade ju varit guld värt.” (FH)

Ett släktinghem som önskade avlastning beskrev att avlastning skulle innebära att hon kunde åka iväg en helg i månaden och vila, vilket hon inte kunde göra i nuläget. Informanten hade en släkting som ville bli kontaktfamilj och hon hade efterfrågat avlastning hos socialtjänsten, men inte fått det beviljat. Informanten ville inte upprepat påtala behovet av rädsla för att socialtjänsten skulle tro att hon inte orkade med uppdraget och ta barnet ifrån henne.

“Jag vet inte. Sen blir det ju så att jag sitter ju inte och ringer ner dem. Då blir det så, ‘Jaha, då kanske hon tycker att du är för trött? Kan du inte ha [barnet]?’ Då blir det ju en annan fråga för mig. Då kanske de tar [barnet] ifrån mig. Ja, precis, vad händer då? Alltså jag har ju [...] det är känslomässigt, även för mig. Du kan ju inte gå in i ett familjehem och utesluta dina känslor, för då är du ju ingen, alltså, du måste tycka om barnet, du kan ju liksom inte låtsas.” (SH)

Informantens svar kan förstås utifrån Skaus (2007) resonemang om socialtjänstens dubbla funktion, som innefattar att hjälpa och att kontrollera familjehemmet. Informanten ville ha hjälp i form av avlastning, men var rädd att socialtjänsten skulle tro att hon inte orkade med uppdraget. Informantens tankegångar kan förstås som att hon är medveten om socialtjänstens makt och rädd för att socialtjänsten inte kommer att uppfatta hennes situation på samma sätt som hon själv gör. Det faktum att socialtjänsten har befogenheten att avsluta uppdraget är en aspekt som familjehem ständigt behöver förhålla sig till. Informanten beskrev sina känslomässiga band till barnet och att ha dessa band och samtidigt veta att barnet kan försvinna kan förstås som att informanten är i en stark beroendeställning gentemot socialtjänsten. Enligt Skau (2007) främjar detta beroende anpassning snarare än kritik, vilket i informantens fall kan innebära att tystnad främjas istället för att behovet av stöd påtalas.

Både släktinghemmen och familjehemmen beskrev att det var viktigt att få avlastning för att orka med uppdraget. För en informant blev konsekvensen av utebliven avlastning att de inte kunde behålla ett barn hos sig. Informanternas erfarenheter av avlastning skilde sig åt. Svaren pekade på att avlastning kunde vara svårt att få, att det kunde ta lång tid och att informationen kring avlastning kunde vara otillräcklig (se *Information – information om uppdraget*). En skillnad mellan släktinghemmen och familjehemmen var att släktinghemmen i större utsträckning hade eller önskade avlastning hos andra släktingar. I övrigt var det inte några utmärkande skillnader gällande avlastning mellan släktinghem och familjehem.

8 Slutdiskussion

Syftet med studien var att undersöka hur familjehemsföräldrar upplevde stödet från socialtjänsten, om det fanns skillnader i upplevelsorna mellan familjehem och släktinghem samt om stödet kunde påverkas av att socialtjänsten har både en stöttande och en kontrollerande funktion. Den första frågeställningen handlade om vilka upplevelser informanterna hade av uppdragen, vilket stöd de erhöll och vilket stöd de önskade att få. Den andra frågeställningen innefattade en jämförelse mellan familjehem och släktinghem och berörde om det fanns skillnader i stödet mellan dessa samt hur skillnaderna i så fall kunde förstås. Dessa frågeställningar behandlas tillsammans i slutdiskussionen, för att undvika upprepningar.

Samtliga familjehem och ett släktinghem beskrev att de i stort var nöjda med stödet från socialtjänsten. När dessa tillfrågades om upplevelsorna av stödet inom specifika områden beskrev samtliga olika sätt på vilket stödet kunde förbättras. Det kan tolkas som att det inte alltid är så enkelt att veta om man är nöjd eller inte med ett visst stöd. Hur frågan ställdes verkar ha påverkat informanternas beskrivningar eftersom de trots allt hittade många förbättringsområden när de tillfrågades kring dessa. Informanterna beskrev också ett välfungerande stöd på flera områden och många gånger kunde de säga både något positivt och något negativt om ett visst stöd.

De två resterande släktinghemmen kritiserade stödet på flera områden och ett av dessa sade sig uttryckligen vara missnöjd. Dessa två släktinghem beskrev att bristen på ett gott stöd från socialtjänsten innebar att barnen kom till skada, då de

ansåg att socialtjänsten inte arbetade utifrån barnens bästa. Kritiken från dessa två släktinghem ser vi som allvarlig och oroväckande. Det är omöjligt för oss att svara på om barnen far illa eller inte, men att släktinghemmen menar det och att de inte känner att de får gehör för sin oro ser vi som problematiskt. Hur blir samarbetet mellan socialtjänsten och släktinghemmet om släktinghemmet menar att situationen fungerar så illa att barnens bästa inte värnas om? Här kan det behövas en tydligare kommunikation mellan socialtjänsten och släktinghemmen, där utrymme ges för alla parter att uttrycka sina tankar kring barnets bästa. Vi tror att det är viktigt att de vuxna runtomkring ett barn klarar av att samarbeta, men i vissa fall är det inte enkelt. Att ha släktband till det placerade barnet tänker vi kan göra det mer komplicerat, då det även finns en historia mellan barnet, dess föräldrar och släktinghemmet som påverkar.

Flera informanter efterfrågade mer information, även om det också kunde vara problematiskt då det kunde verka avskräckande för nya familjehem. Släktinghemmen hade mindre information om uppdraget än familjehemmen, men desto mer om barnen då de hade tagit hand om barnen före uppdragets start. Frågan om vilken mängd information som bör ges till nya familjehem var informanterna inte helt eniga om. Vi tror att en större mängd information i början skulle kunna bidra till ett större behov av stöd under uppdrag, men mer information skulle också kunna minska behovet av stöd. I vissa fall kan mycket information, om exempelvis en viss diagnos, göra att det blivande familjehemmet behöver mer stöd från socialtjänsten för att våga ta sig an uppdraget. Andra gånger kan mer information göra att familjehemmet känner sig bättre förberedda för uppdraget, vilket kan minska behovet av andra typer av stöd senare under uppdraget.

De flesta informanterna fick utbildning och handledning, som de enligt lag har rätt till (SoL 6 kap. 6c § samt 7a §). Majoriteten av informanterna såg det som meningsfullt att få träffa andra familjehem, men en informant beskrev det som problematiskt, då deltagarna pratade illa om de biologiska föräldrarna. Hur familjehemmet eller släktinghemmet ifråga ser på sitt uppdrag tror vi kan påverka synen på de biologiska föräldrarna, vilket i sin tur kan påverka huruvida man känner samvaro med andra familjehemsföräldrar. Kanske fungerar det bättre att träffa andra familjehem som har en någorlunda liknande syn på uppdraget som man själv har. Samtidigt kan skillnader också berika. Utifrån informanten som beskrev handledningen som problematisk förstår vi att det kan bli svårt att samtala med andra familjehemsföräldrar om man upplever att deras syn på uppdraget skiljer sig markant från ens egen. Det kan betyda att man också menar att andra familjehemsföräldrar har en icke-fungerande syn på uppdraget. Är så fallet är det inte särskilt konstigt att informanten inte upplevde mötet med de andra familjehemmen som meningsfullt.

Resultatet visade att släktinghemmen fick ett sämre stöd gällande handledning och utbildning. Två av släktinghemmen fick inte handledning eller utbildning och ett släktinghem fick utbildning efter ett och ett halvt år. Vi tror att det kan finnas flera förklaringar till detta och vi diskuterar frågan mer utförligt längre fram i slutdiskussionen där släktinghemmen och familjehemmen jämförs.

De flesta informanterna upplevde stöd i kontakten med socialsekreterarna. Flera informanter berättade att de bytte socialsekreterare flera gånger under ett uppdrag, vilket de beskrev som problematiskt då uppföljningar missades och det tog tid att få förtroende för en ny socialsekreterare. Informanterna betonade vikten av att den gamla socialsekreteraren lämnade över information om familjehemmet/ släktinghemmet till den nya. Byte av socialsekreterare är en större fråga än denna uppsats tar sig an och vi kan utgå från att människor i någon mån alltid kommer att byta arbete. Uppföljningar och information som missas att lämnas över ser vi dock som ett område som kan förbättras.

Ett område som de flesta av informanterna beskrev som problematiskt var kontakten med de placerade barnens biologiska föräldrar. Att det sågs som problematiskt av informanterna var inte någon stor förvåning för oss, men vi fick en mycket större inblick i hur problematiken kan se ut. Problematiken satte igång många funderingar hos oss som vi inte till fullo kan redogöra för, men funderingarna handlar mycket om barnens bästa och komplexiteten i detta. Vi menar att det som ses som ett barns bästa av en viss person kan skilja sig åt om en annan person tillfrågas. Vem är det då som har makten att bestämma? Socialtjänsten har formellt makt att ta beslut kring placeringen, och i verksamheten finns riktlinjer med ett visst innehåll. Vad säger exempelvis riktlinjerna om umgänge med de biologiska föräldrarna? När är det viktigt med umgänge och när det kan vara skadligt? Här menar vi att det är viktigt att enskilda socialarbetare förhåller sig kritiska till riktlinjerna, då det individuella fallet inte alltid behöver passa in i riktlinjerna.

Några informanter fick stöd genom att umgängen styrdes upp, till exempel genom att de anpassades efter barnen och att föräldern fick stöd under umgängen. Dessa exempel visade på hur kontakten med de biologiska föräldrarna kunde förbättras med hjälp av olika sorters stöd. Släktinghemmen önskade ett mer uppstyrt umgänge i större utsträckning än familjehemmen, då de ansåg att det behövdes för barnens bästa. Önskemålen om uppstyrning av umgängen kunde till exempel handla om att den biologiska föräldern behövde stöd i föräldrarollen under umgängen.

Samtliga släktinghem beskrev svårigheter med att de biologiska föräldrarnas godkännande behövdes i flera situationer, vilket försvårade möjligheterna att göra barnet delaktigt i familjen. Ett släktinghem beskrev att de biologiska föräldrarna hade laglig rätt att hämta barnet utan förvarning, vilket skapade en osäkerhet. Frågan är hur det blir för barnet att inte veta när den biologiska föräldern kan komma för att hämta det. En annan fråga som har kommit upp hos oss är hur länge en sådan situation kan fortgå innan socialtjänsten behöver ingripa och göra livet mer "stabil" för barnet i fråga. Då vi har funderat över dessa frågor har vi också diskuterat vårdnadsöverflyttningar och när de kan anses nödvändiga, något som dock går utanför uppsatsens område.

Släktinghemmen önskade mer bestämmanderätt kring barnen. Flera informanter, framför allt släktinghemmen, hade önskemål om ökade krav på de biologiska föräldrarna, vilket kunde bestå av drogtest och oplanerade hembesök. Det fanns informanter som hade positiva erfarenheter av att de biologiska föräldrarna drogtestades före umgängen. Oplanerade hembesök efterfrågades av flera

informanter och vi menar att detta är en komplex fråga som bland annat handlar om integritet och självbestämmande. Är det möjligt eller önskvärt att socialtjänsten har dessa befogenheter att oannonserat kontrollera människors hem? Vi ser att det också finns negativa aspekter i detta och frågan kan ställas om oplanerade hembesök i så fall även kan göras av hos familjehem för att kontrollera barnens situation där?

Samtliga informanter beskrev att de placerade barnen hade fått någon form av stöd och skolan var ett centralt område. Tre informanter deltog i samverkansprojekt kring barnens skolgång. De upplevde projektet på olika sätt, vilket analyserades utifrån hur samverkan fungerade. De flesta informanterna önskade någon form av stöd för de placerade barnen, vilket kunde bestå av insatser i skola/förskola, samtalsstöd och lägerverksamhet. Vi anser att det är viktigt att stödet i skolan fortsätter att utvecklas för de familjehemsplacerade barnen, då de klarar skolan mycket sämre än andra barn samt har sämre framtidsutsikter (Socialstyrelsen, 2010). Att det finns en välfungerande samverkan mellan exempelvis skolan och socialtjänsten, där teamet runt barnet är stabilt tror vi kan göra det lättare att skapa goda förutsättningar för barnet i skolan. Vi tror att stödet till de familjehemsplacerade barnen behöver utökas mer för att förhindra att de missgynnas i framtiden.

Några informanter hade avlastning och de flesta som inte hade avlastning efterfrågade det. Avlastning beskrevs som ett viktigt stöd och ett familjehem som inte fick avlastning tvingades avsluta uppdraget. Det kunde vara svårt att få avlastning och det kunde även ta lång tid innan informanterna fick det.

Resultatet visade skillnader mellan släktinghemmens och familjehemmens upplevelser av stödet på flera områden. Släktinghemmen var generellt sett mindre nöjda. Skillnaderna kan förstås utifrån att släktinghemmen och socialsekreterarna kan ha svårt att se släktinghemmen som släktinghem med formella uppdrag. Därmed kan socialsekreteraren bli en person mer i periferin, vilket kan leda till att släktinghemmen försöker lösa problemen inom familjen. Detta kan i slutändan påverka vilket stöd de får. Släktinghemmens omsorg av barnen utökades mer successivt jämfört med familjehemmen, vilket också kan göra att uppdraget ses som mindre formellt samt att socialtjänsten inte har sett släktinghemmens behov av stöd. En släktinghemsförälder har flera roller gentemot det placerade barnet, både som släktinghemsförälder och som släkting, samt gentemot de biologiska föräldrarna. Det finns en historia och en informell relation dem emellan, som inte fullt ut kan göras om till en formell relation. Detta är något man måste ta hänsyn till och som kan komplicera relationen mellan släktinghemsföräldrarna och barnets biologiska föräldrar.

Den tredje frågeställningen handlade om huruvida informanterna gav uttryck för att upplevelserna av stödet påverkades av att socialtjänsten hade både en stödfunktion och en maktfunktion. Genom analysen utifrån Skaus (2007) teori om makt och hjälp blev en slutsats att stödet kunde påverkas av socialtjänstens dubbla funktion. Det fanns informanter som beskrev att kravet för att kunna få stöd var att familjehem och släktinghem själva bad om hjälp. Samtidigt kunde det vara svårt att be om hjälp, då det innefattade att våga avslöja det som inte fungerade. Några informanter var rädda att ses som olämpliga som familjehem/släktinghem

om de uttryckte ett behov av stöd, då det kunde ses som att de inte klarade av sina uppdrag. Detta kan förstås som att medvetenheten om socialtjänstens kontrollfunktion gjorde att det blev svårare att be om stöd.

En informant beskrev att hon inte fortsatte be om avlastning av rädsla för att uppfattas som olämplig för uppdraget. Det fanns också informanter som beskrev att de i situationer rörande umgänge med barnens biologiska föräldrar oroade sig för barnets bästa. I dessa situationer hade de svårt att påtala eller få gehör för oron hos socialtjänsten. I vissa fall sade informanterna att barnens bästa inte värnades om, utan snarare föräldrarnas rätt till umgänge. Ett släktinghem beskrev att de hade bett om hjälp, men känt sig misstrodda, vilket ledde till misstankar gentemot socialtjänsten. I dessa situationer blev socialtjänstens maktfunktion framträdande, vilket påverkade i vilken utsträckning informanterna bad om hjälp. Det är problematiskt när familjehem/släktinghem inte vågar be om stöd av rädsla för socialtjänstens makt. Man kan tänka sig att detta i slutändan kan drabba barnet, genom att familjehemmen/släktinghemmen inte får det stöd de är i behov av.

En annan slutsats var att möjligheterna att kunna be om stöd ökades när familjehem och släktinghem fick information om vad de hade rätt till. Samtidigt fanns det informanter som tyckte att det var svårt att avgöra hur mycket information socialtjänsten borde ge nya familjehem/släktinghem eftersom det fanns en risk att de nya familjehemmen och släktinghemmen avskräcktes.

Informanterna beskrev att socialtjänstens makt i andra situationer kunde vara ett stöd. Ett exempel var att familjehemmen och släktinghemmen kunde hänvisa till socialtjänsten när de biologiska föräldrarna hade önskemål om umgänget. I dessa fall blev socialtjänsten en medlande part som fick avgöra frågor som vara svåra att handskas med på egen hand för familjehemmen. Andra exempel på positiva aspekter av socialtjänstens makt var att socialtjänsten kunde gå till domstol, vilket sågs som ett stöd. Informanterna efterfrågade högre krav på de biologiska föräldrarna, till exempel oplanerade hembesök, vilket kan förstås som att de ville att socialtjänsten skulle använda sin makt- och kontrollfunktion gentemot barnets biologiska föräldrar. En fråga som väcktes var hur detta skulle påverka de biologiska föräldrarna, deras integritet och självbestämmande.

Resultatet visade att stödet var viktigt för familjehemmen och släktinghemmen, då uteblivet stöd kunde orsaka att barnets placering avbröts. Informanterna var samstämmiga om en del av stödinsatserna, samtidigt som det också fanns variationer. Utifrån detta och att flera omständigheter kan påverka behovet av stöd är det av vikt att stödet utformas individuellt tillsammans med det enskilda familjehemmet eller släktinghemmet. Det är också viktigt att familjehem och släktinghem har tillgång till samma stöd, då de båda har i uppdrag att ta hand om ett barn. Av stor vikt är också att socialsekreterare reflekterar kring hur maktfunktionen påverkar stödet till familjehemmen och släktinghemmen samt att socialtjänsten arbetar för att den maktfunktion de har inte ska påverka stödfunktionen negativt. Det blir därmed viktigt att ha ett öppet klimat på socialtjänsten, så att familjehem och släktinghem vågar be om stöd.

8.1 Vidare forskning

I uppsatsen undersöktes familjehemsföräldrars och släktinghemsföräldrars upplevelser av stödet från socialtjänsten. Detta innefattade bara ett perspektiv i en situation där flera parter är inblandade. Det hade också varit intressant att intervjua socialtjänsten och ställa frågor som berör de områden som behandlats, till exempel hur socialtjänsten ser på stödet, sin kontrollerande och stöttande funktion samt skillnaderna mellan familjehem och släktinghem. En annan intressant fråga att undersöka hade varit hur de biologiska föräldrarna uppfattar socialtjänstens stöd och makt, hur de uppfattar familjehemmets eller släktinghemmets roll samt hur de ser på släktskapet vid en placering i släktinghem. Samtidigt som det hade varit intressant att undersöka socialsekreterares och biologiska föräldrars upplevelser är det också av vikt att se på familjehemmets och släktinghemmets upplevelser av stödet samt att göra deras röster hörda, vilket har gjorts i denna studie.

En fråga som väcktes under studien var om familjehemmets eller släktinghemmets syn på uppdraget kan påverka upplevelsen av stödet. Ser man det som att man har ett uppdrag att ta hand om ett barn som har andra föräldrar som det ska flytta tillbaka till, eller ser man sig som förälder till det placerade barnet, och kan detta påverka hur man upplever stödet? Om synen på uppdraget avviker från socialtjänstens syn på familjehem/släktinghem, som innefattar att de är kompletterande föräldrar till de placerade barnen, kan det göra att stödet fungerar sämre.

I denna studie deltog sju kvinnor och en man. Vi gav inte några riktlinjer till socialtjänsten gällande kön på informanterna och fick då telefonnummer till sju kvinnor. I ett släktinghem valde sedan båda föräldrarna att delta i intervjun. Detta kan tänkas bero på att kvinnorna var mest engagerade i placeringarna. Under studiens gång har funderingar väckts kring anledningarna till att främst kvinnor deltog i studien, vilket hade varit intressant att studera vidare. Det hade även varit intressant att intervjua en större andel män för att se om upplevelserna kring stödet skiljde sig åt mellan män och kvinnor.

9 Källförteckning

Axelsson, R. & Bihari Axelsson, S. (2007) "Samverkan och folkhälsa – begrepp, teorier och praktisk tillämpning". I Axelsson, R. & Bihari Axelsson, S. (red.) (2007) *Folkhälsa i samverkan: mellan professioner, organisationer och samhällssektorer*. Lund: Studentlitteratur.

Brown, J. & Calder, P (2000) "Concept Mapping the Needs of Foster Parents". I *Child Welfare* 79(6), ss.729-746.

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Clevesköld, L., Lundgren, L. & Thunved, A. (2012) *Handläggning inom socialtjänsten*. Stockholm: Norstedts juridik.

Coakley, T. M., Cuddeback, G., Buehler, C. & Cox, M. E. (2007) "Kinship foster parents' perceptions of factors that promote or inhibit successful fostering". I *Children and Youth Services Review* 29(1), ss. 92-109.

Danermark, B., & Kullberg, C. (1999). *Samverkan: Välfärdsstatens nya arbetsform*. Lund: Studentlitteratur.

Elmér, Å. (2014) Socialtjänst. I *Nationalencyklopedin*. Hämtad 2014-09-30, <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/socialtjanst>.

Fahlberg, G. (2009). *Socialtjänstlagarna*. Malmö: Liber.

Fisher, T., Gibbs, I., Sinclair, I. & Wilson, K. (2000) "Sharing the care: the qualities sought of social workers by foster carers". I *Child and Family Social Work* 5(3), ss. 225-233.

Holland, P. & Gorey, K. M. (2004) "Historical, Developmental, and Behavioral Factors Associated with Foster Care Challenges". I *Child and Adolescent Social Work Journal* 21(2), ss. 117-135.

Hudson, P. & Levasseur, K. (2002) "Supporting Foster Parents: Caring Voices". I *Child Welfare* 81(6), ss. 853-877.

Höjer, I. (2001) *Fosterfamiljens inre liv*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete.

Höjer, I. (2003) "Fosterfamiljen". I Bäck-Wiklund, M., & Johansson, T. (2003). *Nätverksfamiljen*. Stockholm: Natur och kultur.

Höjer, I. (2012) "Vård i familjehem". I Höjer, I., Sallnäs, M., & Sjöblom, Y. (2012). *När samhället träder in: Barn, föräldrar och social barnavård*. Lund: Studentlitteratur.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Luke, N. & Sebba, J. (2013) *Supporting each other: An International Literature Review on Peer Contact Between Foster Carers*. University of Oxford: Rees Centre for Research in Fostering and Education.

Löfström, C. (2007) "Samverkan kring äldres vård och omsorg – två försöksverksamheter". I Axelsson, R. & Bihari Axelsson, S. (red.) (2007) *Folkhälsa i samverkan: mellan professioner, organisationer och samhällssektorer*. Lund: Studentlitteratur.

MacGregor, T. E., Rodger, S., Cummings, A. L., Leschied, A. W. (2006) "The Needs of Foster Parents: A Qualitative Study of Motivation, Support, and Retention". I *Qualitative Social Work* 5(3), ss. 351-368.

Nationalencyklopedin (2014a). *Biologiska föräldrar*. Hämtad 2014-09-30, <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/biologiska-föräldrar>.

Nationalencyklopedin (2014b). *Socialnämnd*. Hämtad 2014-09-30, <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/socialnämnd>.

Nationalencyklopedin (2014c). *Socialsekreterare*. Hämtad 2014-09-30, <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/socialsekreterare>.

Prop. 1996/97:124 *Ändring i socialtjänstlagen*. Stockholm: Socialdepartementet.

Prop. 2012/13:10 *Stärkt stöd och skydd för barn och unga*. Stockholm: Socialdepartementet.

Rasmusson, B., & Regnér, M. (2013). *Ett utvalt hem till ett utvalt barn: Familjehemsutredningar och socialt arbete i praktiken*. Stockholm: Natur & kultur.

Rodger, S., Cummings, A., Leschied, A. (2006) "Who is caring for our most vulnerable children? The motivation to foster in child welfare". I *Child Abuse and Neglect* 30(10), ss. 1129-1142.

Sanchirico, A. & Jablonka, K. (2000) "Keeping Foster Children Connected to Their Biological Parents: The Impact of Foster Parent Training and Support". I *Child and Adolescent Social Work Journal* 17(3), ss. 185-203.

Skau, G. M. (2007). *Mellan makt och hjälp: Om det flertydiga förhållandet mellan klient och hjälpare*. Stockholm: Liber.

Socialstyrelsen (2010) *Social rapport 2010*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2013a) *Barn och unga i familjehem och HVB: Handbok om socialnämndens ansvar och uppgifter*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2013b) *Barn och unga - insatser år 2012: Vissa insatser enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)*. Stockholm: Socialstyrelsen.

SOSFS 2012:11 *Socialnämndens ansvar för barn och unga i familjehem, jourhem eller hem för vård eller boende.*

Thomassen, M. (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis: Introduktion till vetenskapsfilosofi.* Malmö: Gleerups utbildning.

Vetenskapsrådet (utan år) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.*

Whenan, R., Oxlad, M. & Lushington, K. (2009) "Factors associated with foster carer well-being, satisfaction and intention to continue providing out-of-home care". *Children and Youth Services Review* 31(7), ss. 752-760.

Wåhlander, E. (1990). *Familjehem - stöd och hjälp.* Stockholm: Stockholms socialförvaltning.

10 Bilagor

10.1 Bilaga 1, Informationsbrev

Hej!

Vi är två socionomstudenter från Göteborgs universitet, som heter Sofia Slottner Seholm och Darja Lukenda. Då vi talades vid i telefon informerade vi lite kort om vår uppsats. Här kommer vårt skriftliga informationsbrev.

Under vårterminen 2014 skriver vi vår kandidatuppsats som kommer att handla om familjehem. Syftet med uppsatsen är att undersöka hur familjehemsföräldrar upplever stödet från socialtjänsten, både före uppdragets start och under pågående uppdrag. Stödet kan bestå av olika slags insatser och vi är intresserade av att höra mer om dina erfarenheter och tankar kring detta. Vi är också intresserade av vilket stöd som hade önskats om möjligheten att välja erbjudits.

Vi kommer att intervjua dig på den plats som vi tillsammans kommit överens om när vi talades vid i telefon. Beräknad tid för intervjun är 45-60 minuter. Vi planerar att spela in intervjun, så det är viktigt att platsen vi är på är ostörd. Efter intervjun kommer inspelningen att skrivas ut av oss. Vi kommer sedan att använda delar av intervjun i uppsatsens resultat och diskussion. Om du önskar kommer du att få ta del av uppsatsen när den är färdig. Med detta brev medföljer ett papper med vår avtalade tid och plats.

Ditt deltagande är frivilligt och du kan när som helst avbryta din medverkan om du önskar. Uppsatsen sker genom Göteborgs universitet och vi vill särskilt betona att din medverkan i uppsatsen inte påverkar dina eventuella kontakter med eller insatser från socialtjänsten. Vi kommer att behandla dina personliga uppgifter konfidentiellt. I uppsatsen kommer vi att avidentifiera dina svar så långt det är möjligt, så att dessa inte kan härledas till dig.

Om du har några frågor är du välkommen att ringa eller maila oss.

Vi ser fram emot att träffa dig!

Med vänliga hälsningar,

Darja Lukenda
Mailadress
Telefonnummer

Sofia Slottner Seholm
Mailadress
Telefonnummer

10.2 Bilaga 2, Intervjuguide

Tema: Bakgrund

1. Kan du berätta om din familj?
Sammansättning, civilstånd, ålder vuxna, ålder barn?
2. Hur länge har du haft uppdrag som familjehem/släktinghem?
Hur många barn har du haft hos dig?
3. Förvärvsarbetar du?
Omfattning?
4. Går barnet/barnen i förskolan/skolan?
Omfattning?

Före uppdragets start

Tema: Motiv, information, kontakt med socialtjänst

5. Berätta om hur du blev familjehem/släktinghem?
Anledning/motiv (varför fortsätta?), vilken information hade du, genomgick ni utredning?
6. Beskriv vilken information du fick av socialtjänsten innan du antog uppdraget?
Vad tyckte du om den? Fick ni träffa barnet innan?
7. Kan du berätta om hur du upplevde socialtjänstens utredning av dig?
8. Kan du beskriva de kontakter du hade med socialtjänsten innan du tog dig an uppdraget?
En eller flera tjänstemän? Har det skiljt sig åt för olika barn?
9. Hur upplevde du kontakten med socialtjänsten före uppdragets start?

Under uppdraget

Tema: Påverkan på familjen

10. Kan du berätta om hur uppdraget har påverkat din familj?
(Familjemedlemmar, familjesituationen) På vilket sätt?
Positivt?
Negativt?

Tema: Stöd till familjen och upplevelser av stödet

11. Kan du berätta om vilket stöd du och din familj har fått under uppdraget?
Från socialsekreteraren/familjehemssekreteraren? Från andra professionella? Från andra personer?
12. Har barnen i familjen fått något stöd?
13. Kan du beskriva hur stödet har varit organiserat?
14. Kan du berätta om hur stödet har fungerat för dig och din familj?
Från socialsekreteraren/familjehemssekreteraren?
Från andra professionella?
15. Vad har fungerat bra/dåligt?
16. Kan du beskriva vilka effekter/vilken påverkan du tror att stödet har haft för din familj?

Tema: Specifika stöd

17. Har du fått någon form av handledning i familjehemsuppdraget? Hur har den sett ut? Hur har du upplevt handledningen? Vem har ansvarat för den? I vad hade du velat ha handledning?

18. Vill du träffa andra familjehem? Hur vill du i så fall att det ska vara organiserat? Vilka vill du träffa? Nya/erfarna? Vad tror du att det skulle ge dig och din familj?
19. Använder du dig av internet för att få hjälp/stöd? Varför/varför inte? Skulle du vilja använda internet?
20. Har du någon avlastning i familjehemsuppdraget? Skulle du vilja ha avlastning? Varför/varför inte?

Tema: Biologiska föräldrar

21. Finns de biologiska föräldrarna?
22. Har du och barnet/barnen kontakt med dem?
23. Kan du berätta om hur den kontakten fungerar?
24. Har du fått något stöd från professionella i kontakten med de biologiska föräldrarna?
25. Hur tycker du att samarbetet med socialtjänsten och de biologiska föräldrarna har fungerat?

Tema: Kontakten med professionella

26. Kan du beskriva hur kontakten med socialtjänsten och/eller familjehemssekreteraren har varit organiserad?
27. Hur ofta har du/ni haft kontakt med professionella? Uppföljningar? Hur ofta? Vad tycker du om antalet uppföljningar och frekvensen på kontakten?
28. Vad tycker du om kontakten med professionella i stort?
29. Har du kunnat få tag på de professionella när du har behövt?
30. Kan du berätta om hur du har blivit bemött av socialtjänsten?

Tema: Samverkan, samarbete mellan professionella som finns runt er, som syftar till att göra stödet bättre och få bästa möjliga resultat

31. Har det funnits samverkan mellan de olika professionella som ni har kontakt med?
32. Kan du berätta om hur den samverkan har fungerat?
33. Kan du beskriva hur du hade velat att samverkan var utformad? Hade du velat ha mer/mindre samverkan?

Tema: Upplevelser av stödet

34. Utifrån det du har berättat, vad skulle du säga om stödet i stort? Hur har det fungerat? Vilka effekter har det haft?

Tema: Önskat stöd

35. Kan du berätta om vad du hade önskat för stöd om du hade fått välja fritt? Varför?
36. Vad tror du att det stödet skulle ha för effekter på/påverka dig och din familj?

Efter uppdraget

Tema: Stöd efter avslutat familjehemsuppdrag

37. Har ni haft några familjehemsuppdrag som har avslutats?
38. Kan du beskriva vilket stöd du och din familj har fått efter de avslutade uppdragen? Vad tyckte du om det?

39. Kan du berätta om vilket stöd du skulle önska från professionella om uppdraget avslutas?

10.3 Bilaga 3, Övergripande intervjuguide

Information

Studien, intervjusituationen, inspelning, frivillighet, konfidentialitet, avidentifiering, användning, socialtjänstens insatser, ta del av uppsatsen.

1. Bakgrund

Familj, arbete, skola, tid familjehem/släkthem.

2. Före uppdragets start

Berätta om hur du blev familjehem. Motiv, information (familjehemsuppdrag, om barnet), utredning, kontakter – professionella, upplevelser.

Flera barn: skillnader och likheter.

Under uppdraget

3. Påverkan på familjen

4. Stöd till familjen och upplevelser av stödet

Stöd till föräldrar, barn från en/flera professionella, andra? Upplevelser av stödet. Bra/dåligt. Effekter.

5. Specifika former av stöd

Handledning, träffa andra familjehem, internet, avlastning. Har du använt dig av de formerna av stöd? Skulle du vilja göra det? Hur vill du i så fall att det ska se ut?

6. Biologiska föräldrar

Kontakt, hur fungerar den? Stöd från professionella? Hur fungerar samarbete professionella, biologiska föräldrar och familjehem?

7. Kontakten med professionella

Hur ofta kontakt? Omprövningar? Vad tycker du om frekvensen i kontakten? Nåbara professionella? Bemötande från socialtjänsten?

8. Samverkan

Finns samverkan? Hur har den fungerat? Hur vill du ha det? Mer, mindre, annat sätt?

9. Upplevelser av stödet

I stort – upplevelser av stödet och hur det har fungerat? Effekter?

10. Önskat stöd

Vad önskat om fritt val? Vilka effekter skulle stödet ha?

Efter uppdraget

11. Stöd efter avslutat familjehemsuppdrag

Har uppdrag avslutats? Vilket stöd fick ni? Vad tyckte du? Vad önskar du?